

Jaarverslag 2006

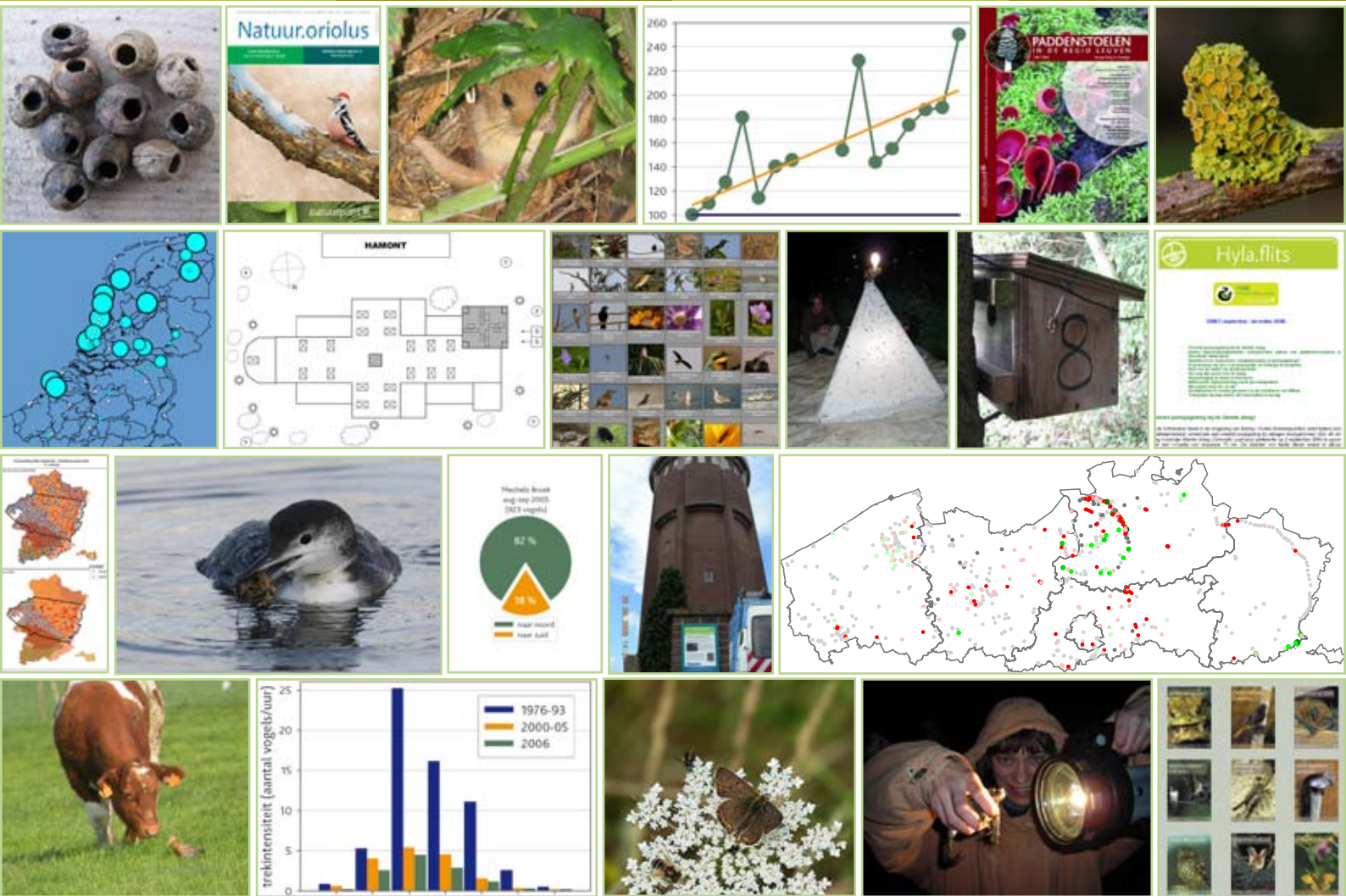
Markante resultaten van Natuurpunt Studie

RAPPORT

Natuur.studie

nummer 1

2007

Marc Herremans, Koen Berwaerts, Kris Boers, Gaby Bollen,
Joeri Cortens, Gerald Driessens, Maarten Hens, Robert Jooris,
Alex Lefevre, Koen Leysen, Kelle Moreau, Tim Polfliet,
Roosmarijn Steeman, Dries Van den Broeck, Frederic Van Lierop,
Wouter Vanreusel, Wim Veraghtert, Dominique Verbelen,
Goedele Verbeylen & Bart Vercoutere

en duizenden onmisbare vrijwilligers

De natuur heeft je nodig. En vice versa.

natuurpunt

JAARVERSLAG 2006

MARKANTE RESULTATEN VAN NATUURPUNT STUDIE

© 2007
Natuurpunt Studie
Coxiestraat 11
2800 Mechelen
studie@natuurpunt.be

Tekst : Koen Berwaerts, Kris Boers, Gaby Bollen, Joeri Cortens, Gerald Driessens, Maarten Hens, Marc Herremans, Robert Jooris, Alex Lefevre, Koen Leysen, Kelle Moreau, Tim Polfliet, Roosmarijn Steeman, Dries Van den Broeck, Frederic Van Lierop, Wouter Vanreusel, Wim Veraghtert, Dominique Verbelen, Goedele Verbeylen, Bart Vercoutere

Foto's : Patrick Beirens, Gaby Bollen, Fons Bongers, Johan Buckens, Georges Buelens, Rik Convents, Rudi Debruyne, Chris De Groot, Kurt De Smet, Raymond de Smet, Diederik D'Hert, Frederik Fluyt, Stefan Hermans, Marc Herremans, Maarten Jacobs, Leo Janssen, Jorg Lambrechts, Philippe Maertens, Luc Meert, Jos Monnens, Kelle Moreau, Griet Nijs, Johan Paulussen, Rudi Petitjean, Geert Spanoghe, Diane Tilkin, Désiré Vanautgaerden, Marc Van Den Bril, Wim Van Rentergem, Wim Veraghtert, Dominique Verbelen, Goedele Verbeylen, Glenn Vermeersch, Marc Willaert, Wout Willems, Hugo Willocx

Eindredactie : Marc Herremans & Goedele Verbeylen

Vormgeving : Goedele Verbeylen

Wijze van citeren:

Herremans M., Berwaerts K., Boers K., Bollen G., Cortens J., Driessens G., Hens M., Jooris R., Lefevre A., Leysen K., Moreau K., Polfliet T., Steeman R., Van den Broeck D., Van Lierop F., Vanreusel W., Veraghtert W., Verbelen D., Verbeylen G. & Vercoutere B. 2007. Jaarverslag 2006. Markante resultaten van Natuurpunt Studie. Rapport Natuur.studie 2007/1, Natuurpunt Studie, Mechelen.

Alles uit dit rapport mag overgenomen worden mits bronvermelding, behalve de foto's, waarvan het copyright bij de fotografen blijft.

Dit rapport richt zich zowel tot wie de activiteiten van Natuurpunt Studie kent als tot wie ze (nog) niet kent.

Voor de eerste groep is het een geheugensteuntje als herinnering en dank aan wat er in 2006 zoal kon gebeuren en welke meerwaarden er met de informatie van vrijwillige medewerkers konden gerealiseerd worden.

Voor wie ons nog niet kent, vormt het hopelijk een overtuigende inleidende samenvatting van het omvattende en relevante werk dat met vrijwilligers in verenigingsverband te bereiken valt op gebied van natuurstudie in Vlaanderen.

Dit rapport is gebaseerd op studiewerk van Natuurpunt Studie en haar werkgroepen, in samenwerking met en met de steun van een hele reeks organisaties.

INHOUDSTAFEL

Inleidend woordje	4
Draagvlakverbreding Biodiversiteit	3
Communicatie : tijdschriften, flitsen, mailfora/lijsten, studiedagen, ...	4
www.natuurfotoalbum.be : biodiversiteit voor iedereen	5
Vogellijn en Rare Bird Alert : meegenieten van uitzonderlijke waarnemingen	6
In de pers : zichtbaarheid voor activiteiten en deskundigheid	8
Verspreidingsonderzoek	9
Mega-invasies 2005-06 : nooit eerder zoveel invasievogels in Vlaanderen	10
Een job met pit : een nieuwe inventarisatiemethode voor hazelmuizen	12
Hazelmuizen in nesten : verspreiding in Vlaanderen in kaart gebracht	14
Fruitatjes gezocht : eikelmuis ook in Vlaanderen sterk afgenomen	15
Kerkgangers in Limburg : ingekorven vleren op Noord-Limburgse kerkzolders	16
Zin om je lief te kussen? Wij weten de maretak staan!	18
Nieuwe Flora voor Vlaanderen en Brussel	19
Muf gezwam? Graslandpaddenstoelen, een hype in Vlaams-Brabant	20
Zombie op het werk? Misschien is het wel een mottenvanger...	22
Weg, maar toch niet helemaal : hoop voor de bruine vuurvliinder in Vlaanderen	23
Monitoring	25
Vogelrichtlijngebied : Natuurpunt en INBO samen op de compensatiebres	26
PTT-trends : punt-transect-tellingen van wintervogels	28
Alles wordt anders : projecten volgen klimaatopwarming	30
trektellen.nl trektellen.be : we zien ze nu bijna allemaal vliegen!	32
Fortentellingen : in het donker de vleermuizen achterna	34
Hamsters in Bertem : monitoring van een relictpopulatie	36
Snuffelbomen in Limburg : korstmossen meten luchtverontreiniging en klimaat	38
Soortbescherming	41
Overzetacties brengen heel wat mensen op pad	42
Broedkolonies huiszwaluw : gericht versterken met kunstnesten	44
Werkmappen biodiversiteit : samen werken aan biodiversiteit in je omgeving	46
Literatuuroverzicht	47
Projecten	55
Giften en sponsors	59
Natuurpunt Studie en de gewestelijke werkgroepen	63
Financiën	67
Wat brengt 2007?	69

opgedragen aan alle vrijwillige medewerkers!

INLEIDEND WOORDJE

Natuurpunt Studie is het werkingsveld binnen Natuurpunt dat vrijwilligers stimuleert om informatie over biodiversiteit in Vlaanderen te verzamelen en ter beschikking te stellen om te komen tot een objectieve normering van de toestand van de natuur en van het natuurbehoud en bij te dragen tot een maximaal behoud van onze biodiversiteit.

In dit jaarverslag vind je een selectie van de meest markante resultaten van studies en activiteiten die door of met de ondersteuning van Natuurpunt Studie werden uitgevoerd, uitgewerkt of afgewerkt in 2006. Maar weinig van de studies uitgevoerd door de vele lokale werkgroepen en afdelingen te velde werden opgenomen. Ook voor de meeste nationale projecten en gewestelijke acties echter vormde input van lokale vrijwilligers de essentiële basis.

Volgend jaar voorzien we meer plaats voor rapportage over lokale werking! Dus hierbij een warme oproep aan lokale werkgroepen en afdelingen om boeiende resultaten van natuurstudieonderzoek te bezorgen in een bondige, geïllustreerde, samenvatting op één A4'tje vóór 31-1-2008.

2006 zal de geschiedenis ingaan als het jaar dat het weer helemaal op hol sloeg. Mede als gevolg daarvan kwam de klimaatopwarming (eindelijk) prominent op de agenda. Er is nog helemaal geen duidelijkheid over de vele en complexe invloeden van de zich nu snel manifesterende klimaatverandering op de natuur. Het is echter wel duidelijk dat klimaatverandering de sowieso onhaalbare 'countdown'-doelstelling om tegen 2010 de afname van biodiversiteit te stoppen in Europa behoorlijk komt bemoeilijken. Doorheen dit rapport wordt als rode draad aandacht geschonken aan mogelijke verbanden tussen klimaatverandering en diverse veranderingen die opgetekend werden in de natuur.

Veel leesplezier... maar nog belangrijker : op naar een nieuw en nog boeiender natuurstudiejaar 2007!

Marc Herremans
Diensthoofd Natuurpunt Studie

Draagvlakverbreding Biodiversiteit

omdat mensen de oorzaak én de oplossing zijn

COMMUNICATIE

TIJDSCHRIFTEN, FLITSEN, MAILFORA/LIJSTEN, STUDIEDAGEN, ...

TIJDSCHRIFTEN

Er verschenen 4 nummers van Natuur.focus, het Vlaamse tijdschrift voor natuurstudie en natuurbeheer en 4 nummers van Natuur.oriolus, het tijdschrift voor vogelstudie in Vlaanderen. Begin 2006 zat er bij Natuur.oriolus een turf van een themanummer over ganzen, verzorgd door het INBO. Het aantal abonnementen op beide tijdschriften bleef stabiel (respectievelijk ca. 4400 en 4200). De Nieuwsbrief Mossen en Lichenen, Planten, Paddenstoelen verscheen 4x.

ELEKTRONISCHE FLITSEN

Er verschenen elektronische flitsen van het Natuurpunt Studie secretariaat (Studie.flits 10x), en thematische flitsen over zoogdieren (Zoog.flits 10x), amfibieën en reptielen (Hyla.flits 5x), ongewervelden (Focus@ongewervelden 11x), vleermuizen (Chirocontact 3x) en het beschermingsproject van de bruine vuurvlieder (1x). Samen worden deze thematische flitsen verstuurd naar 4258 aangeelde contactadressen.

MAILLIJSTEN EN INTERNETFORA

Minstens 28 lokale maillijsten en internetfora waren actief, waar het weefsel van waarnemers leeft, contacten onderhoudt en gegevens uitwisselt. Het meest omvangrijke, het Natuurpunt Forum West-Vlaanderen, verzorgt 9 regio's en kende gemiddeld 4143 bezoeken per dag in 2006.

STUDIEDAGEN

5e Belgische Vogeldag (25-2-2006, Wilrijk) : 225 deelnemers
2e Gierzwaluw happening (17-6-2006, Hasselt) : 57 deelnemers
18e Vlaamse Ornithologische Studiedag (VLOS) (11-11-2006, Antwerpen) : 182 deeln.
7e Hyla-studiedag (25-11-2006, Antwerpen) : 120 deelnemers
Akkervogelsymposium (2-12-2006, Leuven) : 229 deelnemers

ALLE ELEKTRONISCHE INFORMATIE OVER DE STUDIE VAN BIODIVERSITEIT IN HET NATUURPUNT-NETWERK WERD IN 2006 SAMEN MEER DAN 3.5 MILJOEN KEER BEZOCHT!

Meer info en inschrijven voor flitsen : studie@natuurpunt.be

Links naar mailfora, flitsen, ... : www.natuurpunt.be (=> fauna en flora)

Met de steun van : Leica / In samenwerking met : Natuurpunt Educatie

Een abonnement op Natuur.focus of Natuur.oriolus kost 28,50 euro (lidmaatschap inbegrepen) of voor beide tijdschriften samen 34,50 euro, over te schrijven op rek.nr. 230-0044233-21. Elektronische flitsen zijn gratis.

WWW.NATUURFOTOALBUM.BE

BIODIVERSITEIT VOOR IEDEREEN

In 2004 startte Hendrik Borglevens met steun van Natuurpunt Studie een digitaal natuurfotoalbum. Na een relatief rustige opstartperiode kreeg de website in begin 2006 een nieuw kleedje. Samen met een 'promotiecampagne' zorgde dit voor een waar succes.

Het natuurfotoalbum groeide fors in 2006 : 800 fotografen plaatsten samen zo'n 15.000 foto's die in totaal 685.000 maal bekeken werden. Dagelijks worden er een paar tientallen nieuwe foto's opgeladen, vaak van sublieme kwaliteit.

Kolibrievlinder

© Leo Janssen / www.natuurfotoalbum.be

Het natuurfotoalbum wordt ook meer en meer gebruikt als online determinatiegids : er zijn heel wat specialisten die het album volgen en snel hulp kunnen bieden bij moeilijke determinaties of raadsel foto's.

Er is vrijwel geen actueel natuuronderwerp of uitzonderlijke natuurwaarneming meer in Vlaanderen of je vindt er dezelfde avond schitterende foto's van terug op het natuurfotoalbum. Niemand hoeft nog iets te missen!

Digitale natuurfotografie heeft daarmee zijn eigen plaats veroverd als laagdrempelig medium voor natuurbeleving en het delen van die beleving tussen een snel groeiend aantal geïnteresseerden.

Het fotoalbum is een dagelijkse ode aan de pracht van biodiversiteit, natuur en landschap

Meer info : Gerald Driessens, 015/29.72.27, gerald.driessens@natuurpunt.be

Met de steun van : FBS-Supershop

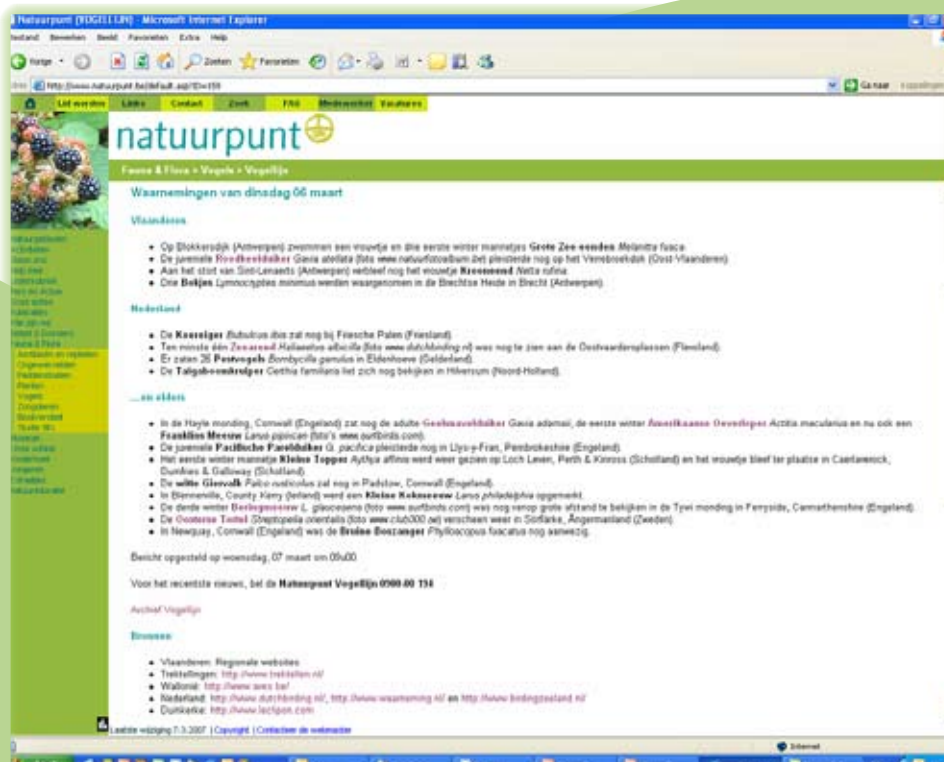
VOGELLIJN EN RARE BIRD ALERT

MEEGENIETEN VAN UITZONDERLIJKE WAARNEMINGEN

NATUURPUNT VOGELLIJN

De Natuurpunt Vogellijn laat je toe om kennis te nemen van recente waarnemingen van ongewone vogels, met een gecombineerd systeem van een gratis inspreeklijn (0800-nummer) en een betaallijn voor raadpleging (0900-nummer). In 2006 werden 13.000 waarnemingen op de lijn geplaatst en werd deze 27.000 maal geraadpleegd.

De Vogellijn ontwikkelde zich van een louter 'zeldzaamhedenlijn' tot een centralisatiepunt voor waarnemingen van zowel dwaalgasten, schaarse doortrekkers als andere bijzondere vaststellingen zoals bijzonder hoge aantallen van een soort of kleurafwijkingen.

De waarnemingen worden dagelijks online geplaatst op de webpagina van de Vogellijn, die dagelijks op ca. 500 hits mag rekenen. Naast de Vlaamse en Waalse waarnemingen, trekt ook de internationale berichtgeving tal van buitenlandse internetbezoekers aan. De informatie motiveert tientallen waarnemers om het veld in te trekken.

Aantal Vogellijn-raadplegingen in oktober 2006. De grotere belangstelling in het weekend is evident.

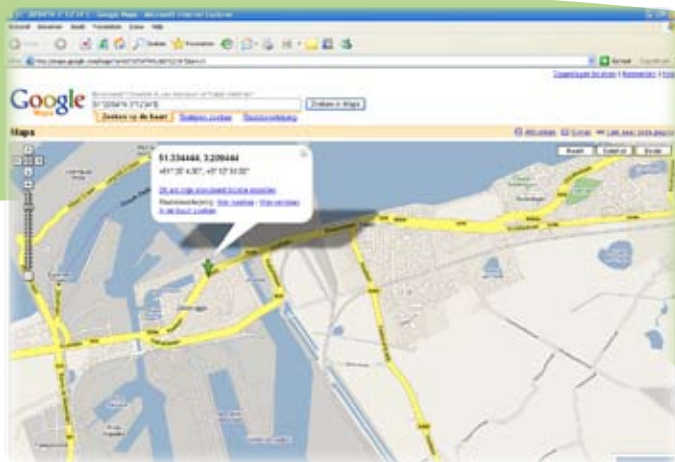
Natuurpunt Vogellijn: 0900/00.194 (€ 0,45/min.)
Natuurpunt Inspreeklijn: 0800/11.194 (gratis)

Meer info : Gerald Driessens, 015/29.72.27, gerald.driessens@natuurpunt.be
Meer lezen : www.natuurpunt.be/vogellijn
Met de steun van : Leica

RARE BIRD ALERT BELGIË

Rare Bird Alert België (RBAB) brengt abonnees onmiddellijk via mail en gsm op de hoogte van bijzondere waarnemingen; er snel bijzijn is immers vaak de boodschap voor de meer gedreven waarnemers. RBAB geeft aan haar leden nu ook de mogelijkheid om een ranking van hun Belgische soortenlijst op te volgen.

RBAB biedt ook online exacte plaatsbepaling aan voor zeldzame waarnemingen

Vogellijn en RBAB lieten honderden waarnemers toe om van de meer uitzonderlijke waarnemingen in Vlaanderen mee te kunnen genieten. Ook dunbekmeeuw en katvogel, voor het eerst in België in 2006, werden zo door een hele schare waarnemers gezien. Dit zorgt tevens voor een snelle, volledige en ondubbelzinnige documentatie van bijzondere waarnemingen.

Tientallen waarnemers waren tijdig op de hoogte om de eerste katvogel (rechts) en de eerste dunbekmeeuw (onder) ooit in Vlaanderen te kunnen waarnemen

© Patrick Beirens

www.natuurfotoalbum.be

© Johan Buckens

'America meets America' : deze unieke adulte ijsduiker werd door vele waarnemers vanop een paar meter afstand bewonderd in Geel; zijn lievelingsvoedsel waren Amerikaanse rivierkreeftjes

© Chris De Groot

Meer info : Gerald Driessens, 015/29.72.27, gerald.driessens@natuurpunt.be
 Meer lezen : www.rarebirdalert.be
 Met de steun van : Leica

IN DE PERS

ZICHTBAARHEID VOOR ACTIVITEITEN EN DESKUNDIGHEID

Het werkingsveld studie (inclusief lokale werking) was in 2006 weer regelmatig in de nationale pers: we registreerden minstens 139 berichten uit het overzicht van de nationale kranten. In regionale en lokale pers was er een veelheid van dit aantal aan berichten. Daarmee was Natuurpunt bijna dagelijks in het nieuws met natuurstudie.

Er waren ook enkele TV-optredens:

- VRT-programma 'Dieren in nesten' (paddenoverzetactie Meeuwen-Gruitrode)
- VRT-journaal (3x over het record warme najaar en de invloed op de natuur)
- VTM-journaal (warme herfst en invloed op planten)
- CANVAS 'Terzake' (over invloed van record warme herfst op de natuur)
- KETNET 'Karrewiet' (paddenstoelen zoeken)
- ROB (late lente)
- ROB (op jacht naar de blauwzwarte houtbij)
- ROB (paddenstoelen in het Leuvense)
- RTV-nieuws (beschermingsmaatregelen voor huiszwaluw)

LENTE IN DE WINTER

Een krokus in volle bloei én een eerste trosje sneeuwklodjes. Nooit gebeurd in december!

KEURVERVOERMAATRIJL (Olen)
De eerste keurvervoermaatrijl van het jaar is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

WATERMELON (Luchthaven)
De eerste watermeloen van het jaar is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

WITTE DOVENSTEL (Luchthaven)
De eerste witte dovenstel van het jaar is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

BRUGGEL - Lente voorbij in de natuur
De eerste lente voorbij in de natuur is al in de winkel. Maar wacht niet te lang, want de voorraad is beperkt.

CANVAS Terzake
27-11-2006

... en radio-interviews:

- Radio 2 'tussen 12 en 1' (poelenplan Merelbeke)
- Radio 2 (verschijnen blauwzwarte houtbij)
- Radio 2 (aankomst van zomervogels na lange winter 2006)
- Studio Brussel 'Ochtendshow' (ontdekte de Vogellijn en belde 3 dagen voor duiding met bijzondere interesse voor de beflister)
- Radio 2 (steenuilbescherming)
- Radio 1 'voor de dag' (toename van zuidelijke soorten)

Vogelaars ontdekken nieuwe meeuwensoort in België

Het Laatste Nieuws
2-12-2006

Gazet van Antwerpen 17-5-2006

INVLOEDEN VAN DE UITZONDERLIJKE KLIMATOLOGISCHE OMSTANDIGHEDEN OP DE NATUUR WAREN EEN BELANGRIJK AANDACHTSPUNT VAN DE PERS.

Meer info en perscontact: Marc Herremans, 015/29.72.42, marc.herremans@natuurpunt.be
Wouter Vanreusel, 0476/60.92.42; Goedele Verbeylen, 0476/59.03.92

Verspreidings- onderzoek

omdat vele ogen meer zien

MEGA-INVASIES 2005-06

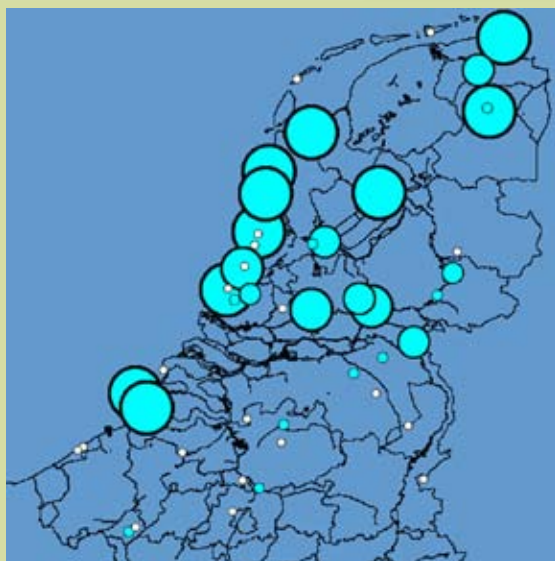
NOOIT EERDER ZOVEEL INVASIEVOGELS IN VLAANDEREN

De nazomer en herfst 2005 en de winter 2005-06 werden in Vlaanderen gekenmerkt door een nooit eerder geziene vloed van invasie vogels. Zowel het aantal soorten dat Vlaanderen bereikte als de aantallen overtroffen alle records : zwarte mezen, koolmezen, pestvogels, Noordse goudvinken, barsijsen, kepen, bladkoninkjes, ... Ze waren er allemaal en zelfs boomklevers en spechten vertoonden ongewone verplaatsingen.

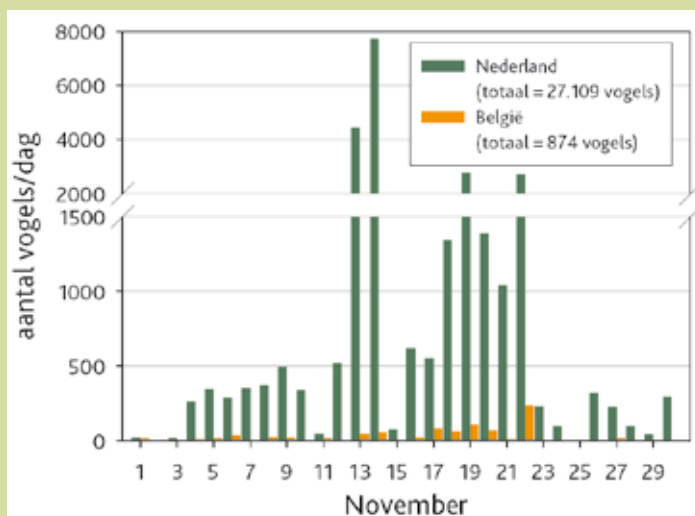
© Diederik D'Hert

19 jaar na de vorige grote invasie (1986) verschenen eindelijk nog eens veel grote barsijsen in Vlaanderen in de winter 2005-06

Op 14 november 2005 werden 7.805 grote barsijsen geteld op trektelposten in de lage landen. Op de meeste plaatsen in Nederland was er een trekintensiteit van > 100 vogels per uur, maar de massa vogels bereikte Vlaanderen net niet (gegevens uit www.trektellen.nl).

Sommige wetenschappers koppelen de toenemende frequentie en aantallen van hoognoordelijke invasie vogels aan de klimaatopwarming : zachtere winters en zomers zouden voor betere overleving en groter broedsucces zorgen, waardoor grotere aantallen vogels moeten uitwijken wanneer het voedsel schaars dreigt te worden in de herfst. In het najaar 2006 was daar in elk geval niets van te merken, maar het wordt boeiend om volgen of deze trend zich inderdaad doorzet en we steeds vaker meer van dit schoon volk op bezoek gaan krijgen in Vlaanderen.

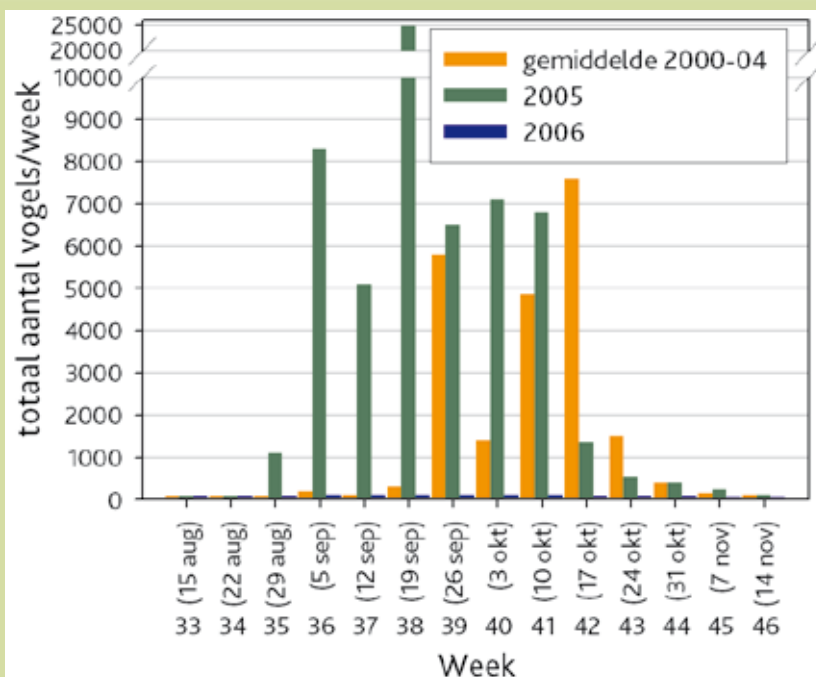

Het aantal grote barsijsen dat uiteindelijk België bereikte was maar een fractie van de massa's die Nederland de week ervoor overspoelden (gegevens uit www.trektellen.nl).

© Frederik Fluyt

Noordse goudvinken met de mysterieuze 'teut'-roep verschenen voor de tweede opeenvolgende winter in groot aantal in West-Europa in 2005-06, maar ze bleven volledig weg in het najaar 2006

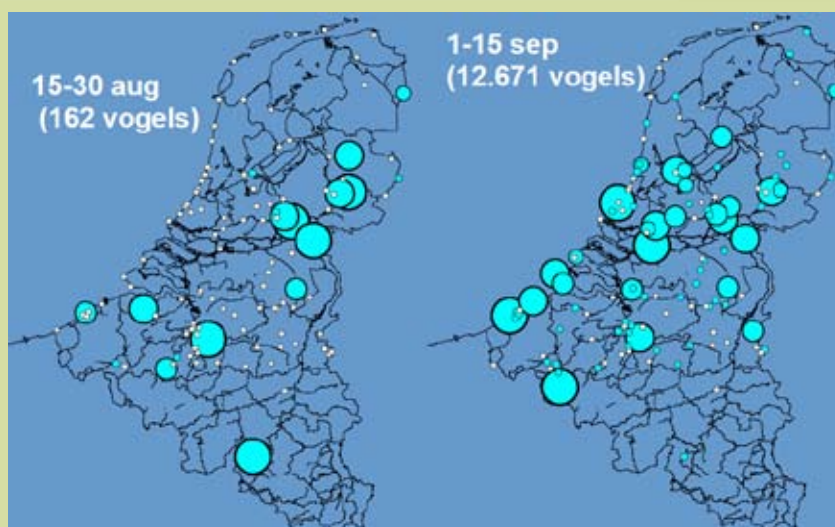

Zwarte mezen overspoelden de lage landen vanaf begin september 2005, maar de soort verplaatste zich helemaal niet in 2006 (gegevens uit www.trektellen.nl).

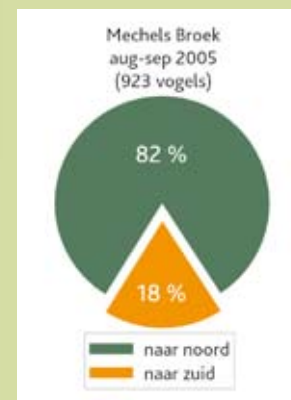
Zwarte mees

Dankzij het dichte waarnemersnetwerk van vogelkijkers in Vlaanderen en de diverse meldpunten, o.a. via de projecten van trektellen en seizoenoverzichten, konden deze invasies (en hun afwezigheid in 2006) nauwkeurig gedocumenteerd worden.

De zwarte mezen kwamen uit het oosten en niet via Scandinavië uit het noorden (gegevens uit www.trektellen.nl).

De 18e Vlaamse Ornithologische Studiedag (VLOS) op 11 november 2006 bracht de door vrijwilligers verzamelde kennis voor een aantal soorten rijkelijk in beeld.

... en op trektelposten in het binnenland vlogen veel vogels in noordelijke richtingen (Vogelwerkgroep Regio Mechelen).

Meer info : Gerald Driessens, 015/29.72.27, gerald.driessens@natuurpunt.be

Marc Herremans, 015/29.72.42, marc.herremans@natuurpunt.be

Meer lezen : www.vogelwerkgroepvlaanderen.be, www.trektellen.nl, Natuur.oriolus (waar in de jaargang 2007 zal gerapporteerd worden over de grote invasies in 2005-06)

Meetellen? www.telmee.be

Met de steun van : Leica

EEN JOB MET PIT

EEN NIEUWE INVENTARISATIEMETHODE VOOR HAZELMUIZEN

Om de verspreiding van de zeldzame hazelmuis in Vlaanderen in kaart te brengen, is elk spoor dat wijst op hun aanwezigheid van belang. De sporen waar gewoonlijk naar gezocht wordt, zijn hazelmuisnestjes en door hazelmuis aangeknaagde hazelnoten. Deze zijn – mits enige ervaring – vrij goed te onderscheiden van sporen van andere soorten.

Tijdens onze hazelmuisinventarisaties in de Voerstreek vonden we nog andere sporen : pitten van kersen en mirabellen die op verschillende manieren waren aangeknaagd, en ook hier heeft hazelmuis een heel typisch patroon.

Hazelmuisen maken een mooi rond gaatje in de zijkant, met een volledig gladde bijtrand, vergelijkbaar met de werkwijze bij hazelnoten.

© Goedele Verbeylen

Kersenpitten bewerkt door hazelmuis

© Goedele Verbeylen

Mirabelpitten bewerkt door hazelmuis

© Goedele Verbeylen

Kersenpitten opengeknaagd door bosmuis

Bos- en rosse woelmuisen maken de opening meestal aan de top of op de naad en laten duidelijke dwarse knaagsporen achter op de bijtrand, zoals ook te zien is bij hazelnoten.

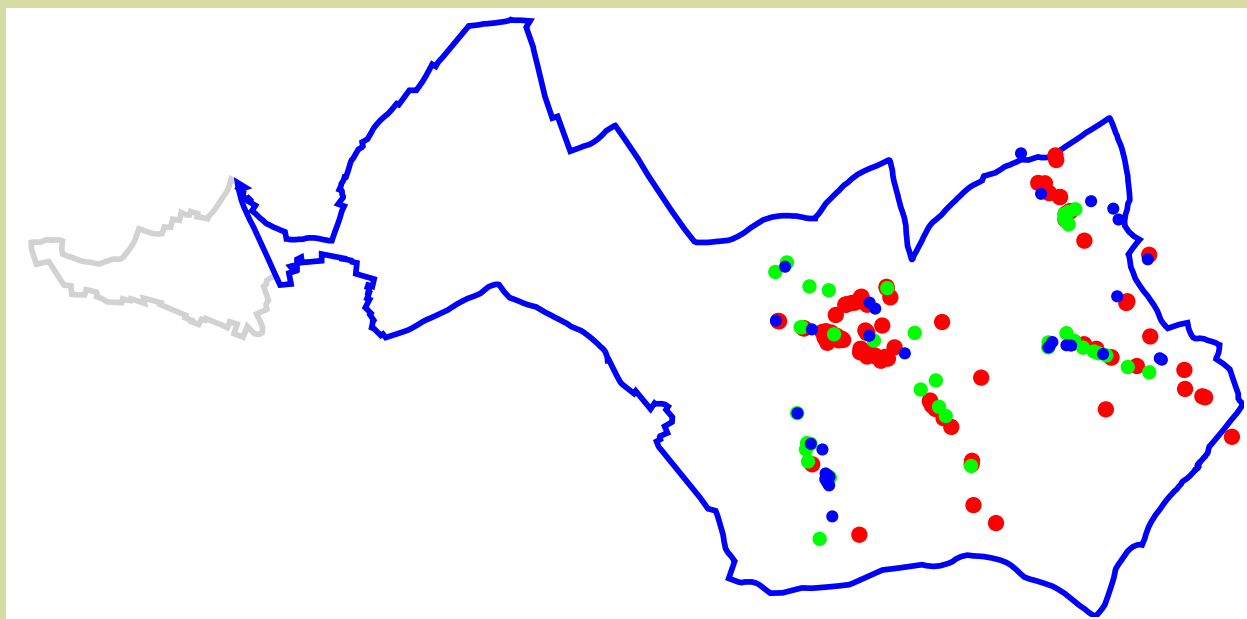

© Goedele Verbeylen

Mirabelpitten bewerkt door bosmuis

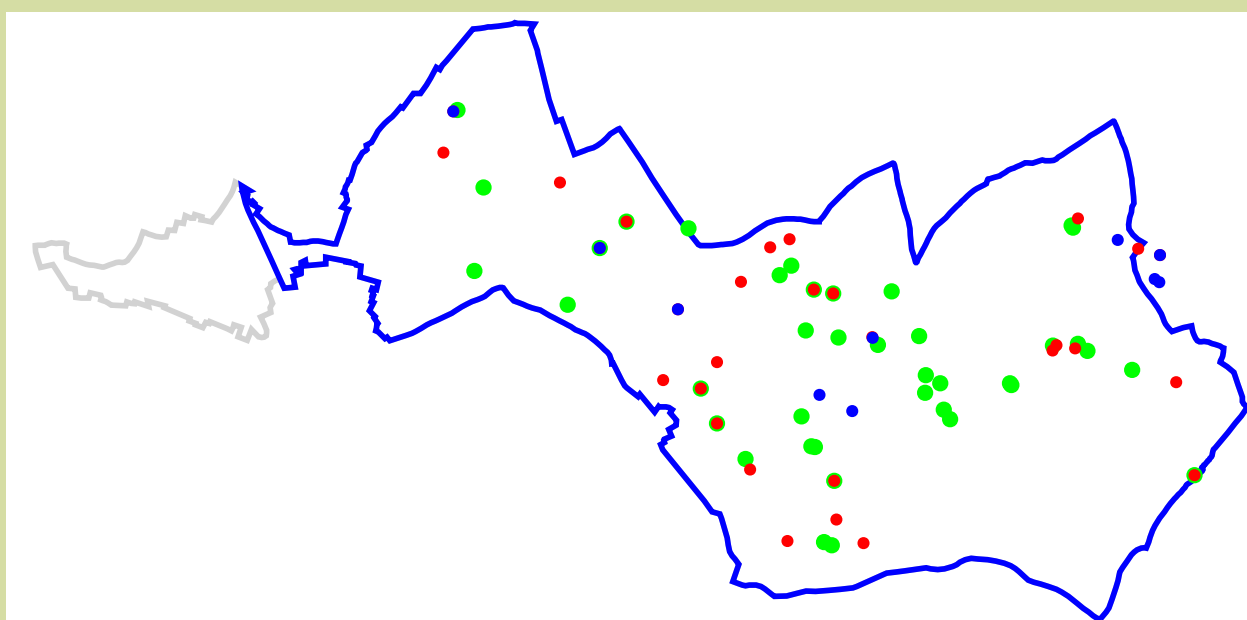
De verspreiding van hazelmuispitten komt perfect overeen met de verspreiding van de hazelmuis in de Voerstreek (beperkt tot de oostelijke helft). Pitten van bos- en rosse woelmuis daarentegen vonden we in de ganse Voerstreek, net als hazelnoten van bosmuis en (in mindere mate) rosse woelmuis.

Daar er in sommige jaren weinig tot geen hazelnoten zijn, is het zoeken naar pitten een zeer handige bijkomende inventarisatiemethode. Zoete kers en pruimelaars dragen vaak veel vruchten, waardoor vraatsporen vrij gemakkelijk gevonden kunnen worden op de grond onder de boom.

Locaties met nesten en vraatsporen van hazelmuis in Voeren.
Bolletjes : blauw = hazelnoten, rood = nesten (dit geeft de minimale verspreiding weer), groen = kersen- en mirabelpitten.

Bovenstaand kaartje toont dat de verspreiding van hazelmuispitten beperkt is tot de oostelijke helft van de Voerstreek, net als de verspreiding van hazelmuisnesten en door hazelmuis aangeknaagde hazelnoten. Op onderstaand kaartje kan je zien dat pitten van bos- en rosse woelmuis voorkomen in de ganse Voerstreek, net als door bosmuis en rosse woelmuis aangeknaagde hazelnoten.

Locaties met vraatsporen van bosmuis en rosse woelmuis in Voeren.
Bolletjes : rood = hazelnoten van bosmuis, blauw = hazelnoten van rosse woelmuis, groen = kersen- en mirabelpitten van bos- of rosse woelmuis.

Meer info : Goedele Verbeylen, 0476/59.03.92, goedele.verbeylen@natuurpunt.be
Meer lezen : Verbeylen 2007 (Zoogdier, subm. Lutra), www.hazelmuis.be
Met de steun van : INBO en Gemeente Voeren

HAZELMUIZEN IN NESTEN

VERSPREIDING IN VLAANDEREN IN KAART GEBRACHT

De hazelmuis is in Vlaanderen een ernstig bedreigde Europese habitatrichtlijnsoort. Tot voor kort was er nauwelijks iets geweten over haar status, laat staan over de beschermingsmaatregelen die genomen moeten worden om te vermijden dat ze uitsterft in Vlaanderen. Het zeer beperkte aantal recente waarnemingen (jaren '90 tot 2002) stamt uit de provincies Limburg, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen.

© Griet Nijs

Hazelmuis voor nest

© Dominique Verbelen

Hazelmuisnestje tussen de bramen

In 2003-06 inventariseerde de Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt Studie al deze bossen met historische waarnemingen plus de potentieel geschikte bossen. We zochten hierbij vooral naar hazelmuisnestjes, maar ook naar aangeknaagde hazelnoten en kersenpitten. In 2006 spendeerden we in de Voerstreek niet minder dan 541 personen uren langs 649 persoon-km bosranden!

Dit leverde tot nu toe voor gans Vlaanderen enkel waarnemingen op in de oostelijke helft van de Voerstreek. In 2006 ontdekten we dat de – qua habitat uitermate geschikte – Voerense spoorwegbermen een zeer belangrijk deel van de Vlaamse hazelmuispopulatie huisvesten : we vonden er maar liefst 51 van de 104 nestjes in 2006.

© Goedele Verbeylen

Voerense spoorwegberm

Op basis van de inventarisatiegegevens en onze rapporten met concrete beschermingsmaatregelen, kan in 2007 gestart worden met het uitvoeren van deze maatregelen en het monitoren van de resterende Vlaamse hazelmuispopulatie. Ook de zoektocht naar nieuwe locaties gaat verder de komende jaren.

Meer info : Goedele Verbeylen, 0476/59.03.92, goedele.verbeylen@natuurlandpunt.be

Meer lezen : Verbeylen 2004, 2005, 2006 (Lutra), Verbeylen & Verbelen 2006, Verbelen *et al.* 2006, Verbeylen *et al.* (in prep.) (rapporten Natuur.studie), www.hazelmuis.be

Met de steun van / In samenwerking met : INBO, Gemeente Voeren, Provincie Limburg/LIKONA

FRUITRATJES GEZOCHT

EIKELMUIS OOK IN VLAANDEREN STERK AFGENOMEN

Omdat de Zoogdierenwerkgroep vermoedde dat de eikelmuis (alias 'het fruitratje') in Vlaanderen sterk achteruitgaat – net als in vele andere Europese landen – startten we in 2006 met projecten in Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen (Limburg volgt in 2007). Het doel is om de verspreiding in kaart te brengen, een monitoringschema uit te werken en beschermingsmaatregelen voor te stellen.

PROVINCIE	in 2006 verzameld	totaal
Antwerpen	3	3
Limburg	14	53
Oost-Vlaanderen	61	122
Vlaams-Brabant	64	116
West-Vlaanderen	36	126

Van de andere uitgeteste inventarisatiemethodes (nestkasten, haarkvallen en live traps) bleek nestkastonderzoek de meest efficiënte en haalbare.

Voor de Vlaamse Ardennen werden de onheilspellende berichten rond de drastische achteruitgang van de eikelmuis helaas bevestigd. In Vlaams-Brabant echter verzamelden we nog opvallend veel recente waarnemingen, vooral in de driehoek Aarschot-Diest-Tienen (met de gemeente Boutersem als absolute koploper) en in de omgeving van Dilbeek-Asse-Ternat. In West-Vlaanderen lopen de interviews nog, maar is het al duidelijk dat de soort nog steeds aanwezig is (o.a. in de Duinen).

Gestandaardiseerde interviews werden afgenomen door de vrijwilligers met de hulp van een speciaal hiervoor ontworpen educatieve folder. Oproepen via pers, gemeentelijke tijdschriften, mailings naar rattenbestrijdingsfirma's, vogelringers, vogelopvangcentra, interviews e.d. leverden 178 extra waarnemingen op, bovenop de 242 die na tientallen jaren inventariseren in de Zoogdierendatabank zaten.

Eikelmuisnestkastje
(bouwplan op:
www.eikelmuis.be)

© Goedele Verbeylen

De verspreiding van de eikelmuis in Vlaanderen komt mooi overeen met de Leemstreek en de Duinen.

Habitatverlies is waarschijnlijk de belangrijkste oorzaak van de achteruitgang: het verdwijnen van hoogstamboomgaarden, knotbomen, houtkanten, bosranden, ... en het isoleren en hermetisch afsluiten van huizen en schuren. Daarnaast hebben niet-selectieve bestrijding van knaagdieren en de steeds stijgende hoeveelheid huiskatten vermoedelijk een niet verwaarloosbare impact.

Meer info : Joeri Cortens, 015/77.01.62, joeri.cortens@natuurpunt.be

Goedele Verbeylen, 0476/59.03.92, goedele.verbeylen@natuurpunt.be

Meer lezen : www.eikelmuis.be

Met medewerking van : Nico de Koning en Dick-Peter de Hart (stage Van Hall-instituut, NL)

Met de steun van / I.s.m. : Provincie Oost-Vlaanderen, Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen, Provincie Vlaams-Brabant/BRAKONA, Provincie West-Vlaanderen, Vlaamse overheid, VZZ/IKL

KERKGANGERS IN LIMBURG

INGEKORVEN VLERN OP NOORD-LIMBURGSE KERKZOLDERS

De Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt Studie draait volledig op vrijwilligers die werken aan de bescherming van vleermuizen. Een soort die zeker bescherming nodig heeft, is de ingekorven vleermuis. Ze behoort tot één van de meest bedreigde vleermuissoorten in West-Europa. In Vlaanderen is er slechts een handvol zomerverblijfplaatsen gekend, o.a. in Moelingen en Postel. De grootste kolonie van Nederland bevindt zich in Echt (Nederlands Limburg).

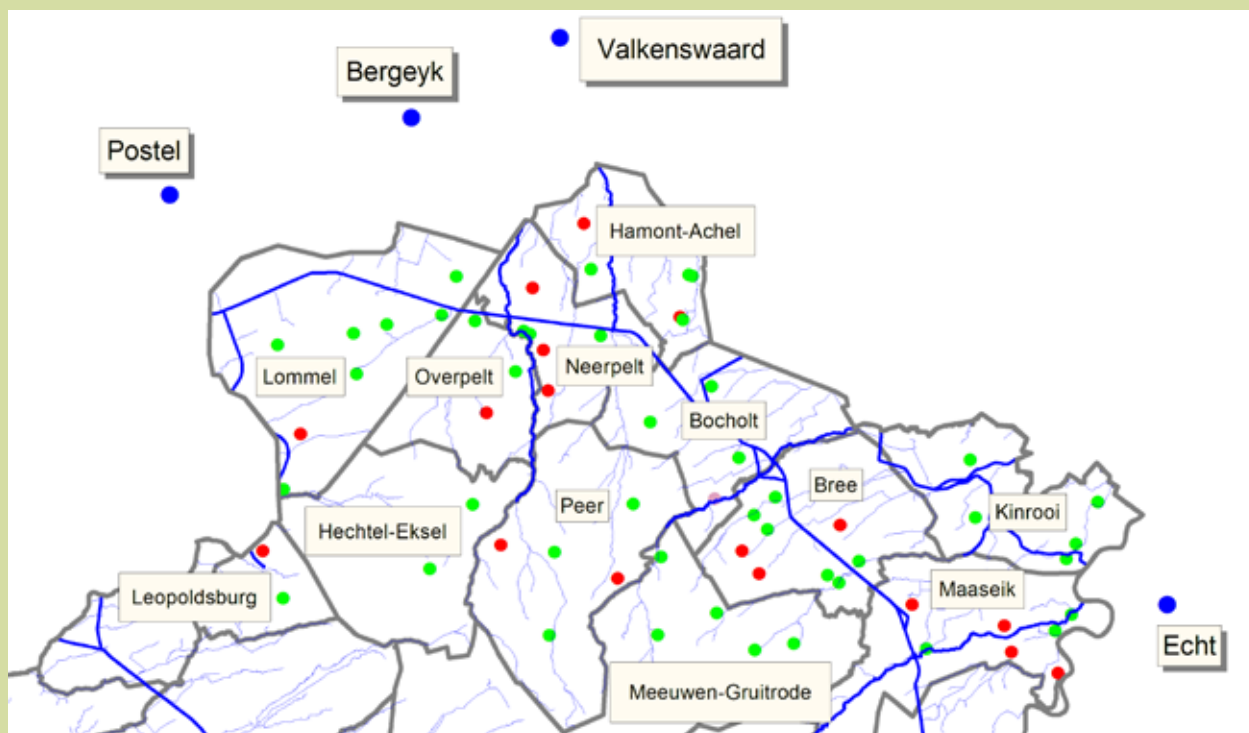
Aangezien de ingekorven vleermuis op 1 nacht 15 à 20 km kan overbruggen, ging de Vleermuizenwerkgroep na welke kerkzolders voor de soort van belang zouden kunnen zijn om een aaneensluitend netwerk te vormen in Noord-Limburg.

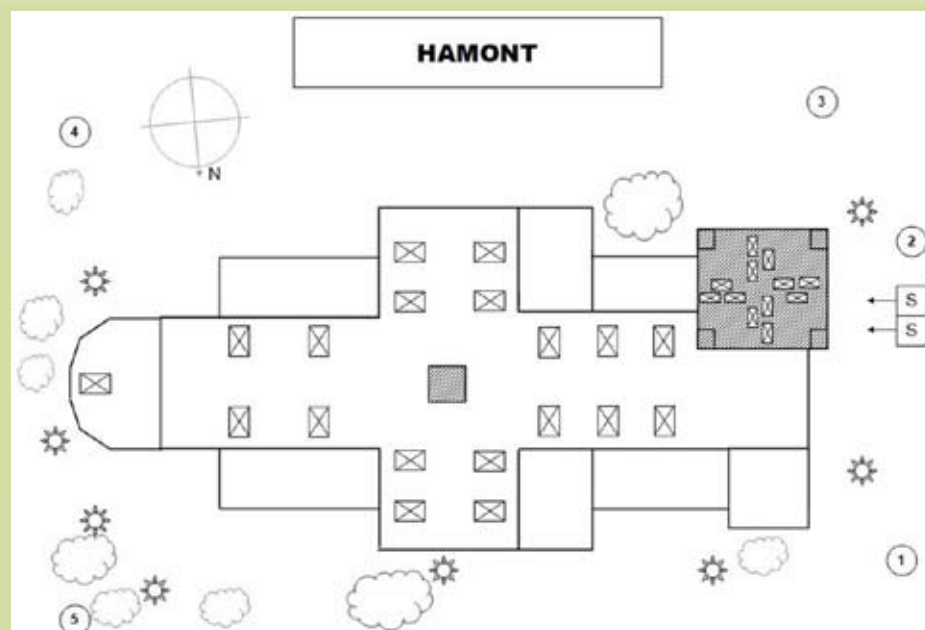
© Hugo Willocx

Kolonie ingekorven vleermuizen

In de noordelijke gordel van Limburg werden 62 zolders van kerken, kapellen e.d. onderzocht op hun kwaliteiten als vleermuisverblijfplaatsen.

Ligging van de onderzochte kerken en kapellen in Noord-Limburg.
Groen = geschikt, rood = ongeschikt.
Blauw = zomerwaarnemingen van ingekorven vleermuis.

Voor elke kerkzolder werd een toelichting gegeven over de geschiktheid, de toegankelijkheid, de aanwezigheid van een geschikt jachtgebied, de aanwezigheid van lijnvormige landschapselementen tussen de kerkzolder en het jachtgebied en de aanwezigheid van accentverlichting op de kerk.

Er werd bepaald of en hoe de zolders beter geschikt kunnen worden gemaakt om als verblijfplaats voor vleermuizen te fungeren, o.a. via de bouw van chiroptières of het aanpassen van de vaak storende verlichting.

© Gaby Bollen

Kerk van Gruitrode

Chiroptières : privé-toegang voor vleermuizen

Ook werd vastgesteld of er vleermuizen aanwezig waren en om welke soort het ging. Ingekorven vleermuizen werden (nog) niet aangetroffen, wel gewone en grijze grootoren en laatvliegers.

Meer info : Gaby Bollen, 011/80.26.77, vleermuisss@hotmail.com

Alex Lefevre, 014/51.62.01, vleermuizenalex@yahoo.com

Meer lezen : Bollen *et al.* 2006 (rapport Natuur.studie)

Met de steun van / In samenwerking met : Provincie Limburg/LIKONA

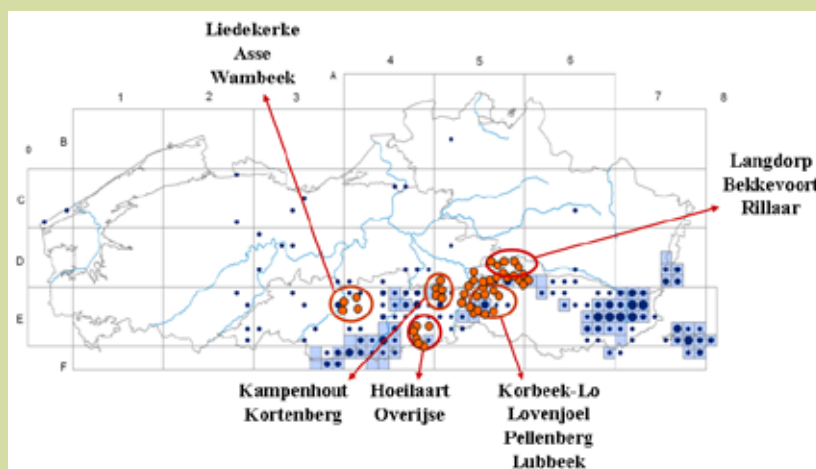
ZIN OM JE LIEF TE KUSSEN?

WIJ WETEN DE MARETAK STAAN!

In Vlaanderen is de maretak een vrij zeldzame plant, die vooral voorkomt in Vlaams-Brabant en het zuiden van Limburg. In het kader van het BRAKONA-project 'aandachtssoorten', gericht op het populariseren van natuurstudie, werd in Vlaams-Brabant vanaf eind 2004 informatie over maretak-vindplaatsen opgevraagd (o.a. via de landschapskranten van de regionale landschappen). De Plantenwerkgroep Zuidwest-Brabant voerde, onder coördinatie van Rik Houthuys, een zeer uitgebreide inventarisatie uit, o.a. in beeld gebracht door de lokale televisiezender Ring-TV.

En of de oproepen succes kenden! In totaal werden 559 groeiplaatsen gemeld uit Vlaams-Brabant, waarvan maar liefst 75 % uit Zuidwest-Brabant. Heel wat groeiplaatsen waren nooit eerder in een databank opgenomen en de kaart uit de recente flora kan dus behoorlijk aangevuld worden.

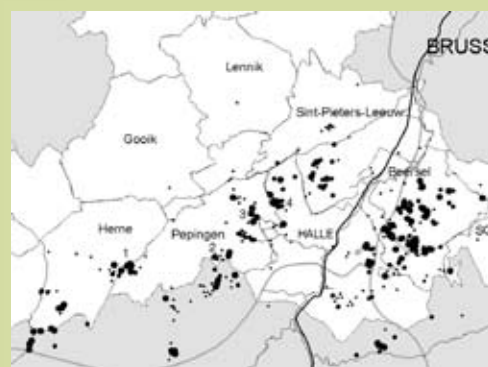
Vlaams-Brabantse regio's waarvoor belangrijke aanvullingen werden verzameld over de verspreiding van de maretak.

© Kelle Moreau

Maretak in Maleizen (Overijse)

In Zuidwest-Brabant wordt de verspreiding van de maretak in het noorden begrensd door de vallei van de Zuunbeek en volgens een noord-zuid-as doorsneden door de vallei van de Zenne, waar de soort ook groten-deels afwezig is. Verder valt op dat maretakken vooral in parklandschappen worden gevonden, en ontbreken in de grotere bossen.

Verspreiding van de maretak in Zuidwest-Brabant. (bron: Rik Houthuys)

© Kelle Moreau

De recente inspanningen met een groter aantal vindplaatsen is een goede basis om de toekomstige verspreiding en eventuele wijzigingen te evalueren. Dit is des te interessanter omdat deze warmteminnende soort in Vlaanderen de noordrand van zijn verspreiding bereikt; afwachten hoe ze zal reageren op klimaatopwarming.

Meer info : Kelle Moreau, 015/77.01.61, kelle.moreau@natuurpunt.be

Meer lezen : Houthuys 2006 (Hyacint), Van Landuyt 2006 (Flora-atlas)

Met de steun van / In samenwerking met : Provincie Vlaams-Brabant/BRAKONA

NIEUWE FLORA

VOOR VLAANDEREN EN BRUSSEL

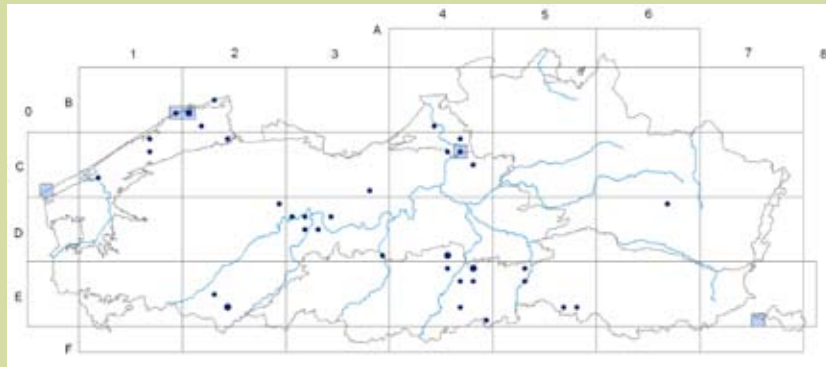
In 2006 verscheen de 'Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels gewest'. Dit bijna 1000 pagina's tellend boek is het resultaat van 33 jaar florakartering door vrijwilligers – waarvan velen onder Natuurpunt opereren – en professionelen.

In het boek worden ongeveer 1.400 soorten besproken. Voor elke soort wordt een kaart weergegeven met de verspreiding in de periode 1939-71 en in de periode 1972-2004.

In de ruim 850 pagina's commentaarteksten en soortbesprekingen wordt de standplaats en ecologie, de verspreiding en de trend en populatiegrootte van de soorten besproken. Deze vormen de kern van dit boek. Daarnaast geven de inleidende hoofdstukken belangrijke extra informatie over de historie van het project, de methodiek, de globale veranderingen in de flora, een Rode Lijst en de geografische aspecten van de plantverspreiding.

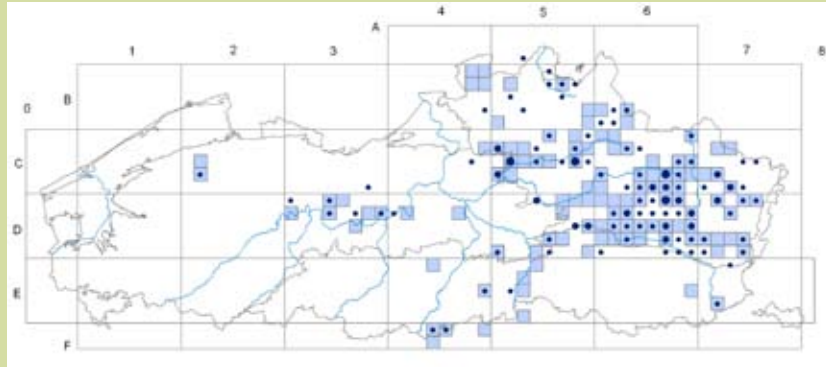

© Rik Convents

Bijenorchis is een warmteminnende soort die recent flink is toegenomen in Vlaanderen.

© Marc Herremans

Waterdrieblad is een plant van zure laagveenmoerassen waarvan het aantal groeiplaatsen sterk is afgenomen (o.a. door vermesting van moerasgebieden).

(vierkantjes = oude waarnemingen, bolletjes = nieuwe waarnemingen)

Het boek zal ongetwijfeld voor lange tijd het standaardwerk blijven wat betreft verspreiding en abundantie van planten in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het boek is op een oplage van 2000 exemplaren gedrukt, waarvan er in februari 2007 reeds meer dan 1.300 verkocht waren.

Meer info : Tim Polfliet, 015/29.72.73, tim.polfliet@natuurpunt.be

De Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels gewest is een gezamenlijke uitgave van het INBO en de Nationale Plantentuin, maar het gehele project behelst een samenwerking met Natuurpunt, LIKONA, het Agentschap voor Natuur en Bos, het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed en het Brussels Instituut voor Milieubeheer.

MUF GEZWAM?

GRASLANDPADDENSTOELEN, EEN HYPE IN VLAAMS-BRABANT

Paddenstoelen vormen een heel soortenrijke groep, beduidend voor onze biodiversiteit. In Vlaams-Brabant loopt al meerdere jaren een inventarisatieproject voor paddenstoelen, gesteund door de Provincie. In november 2006 werd een atlas gepubliceerd voor de regio Leuven, waarin de verspreiding van 1.556 soorten in kaart werd gebracht. Maar het werk ging onverminderd door, en dankzij het uitzonderlijke paddenstoelenseizoen in 2006 werden op nauwelijks een paar maanden tijd alweer 120 bijkomende soorten ontdekt voor de regio.

© Wim Veraghtert

Ruige aardtong

Zoeken naar paddenstoelen in schrale graslanden werd een echte hype. Natuurpunt beheert in de regio heel wat gebieden waarin waardevolle graslanden voorkomen. Met de hulp van talrijke vrijwillige medewerkers werd vooral actief gespeurd naar wasplaten, juweeltjes onder de paddenstoelen. Wasplaten worden beschouwd als de orchideeën van de paddenstoelen. Niet alleen door hun opvallende rode, oranje of gele kleuren, maar ook vanwege hun voorkeur voor bijzondere, soortenrijke milieus, hun geconcentreerd voorkomen in bepaalde gebieden en hun achteruitgang en zeldzaamheid.

© Wim Veraghtert

Wormvormige knotszwam

© Wim Veraghtert

Zwartwordende wasplaat

Dit speurwerk leverde vrij spectaculaire vondsten op. Er werden op 73 plaatsen wasplaten gevonden: 14 graslanden hadden meer dan 5 soorten, 3 zelfs 9 of 10 soorten, waaronder ook bedreigde soorten. Wasplaten zijn indicatief voor stabiele, schrale graslanden met aanzienlijke natuurwaarden.

© Jos Monnens

Veenmosvuurzwammetje

© Wim Veraghtert

Weidewasplaat

2006 was geen bijzonder goed wasplatenjaar, maar het aantal vrijwilligers dat gericht naar deze soorten zocht was opvallend hoog, waardoor het aantal vondsten in Vlaams-Brabant maar liefst 5 keer groter werd dan tot nu toe het geval was.

© Georges Buelens

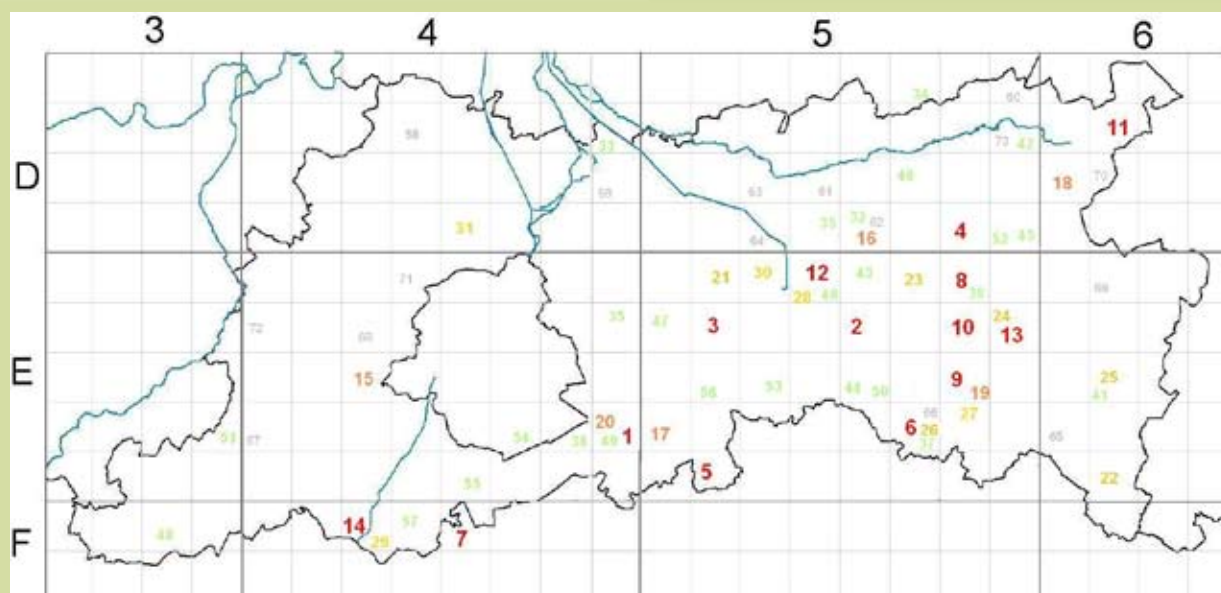
Slijmwasplaat

© Diane Tilkin

Elfenwasplaat

Men spreekt van een 'wasplatenweide' als een grasland minstens 5 soorten wasplaten herbergt. Het aantal wasplatenweiden en hun oppervlakte in Vlaanderen is beperkt. Bovendien krimpt het areaal aan historisch permanent grasland nog steeds. Dankzij de inspanningen in 2006 kennen we momenteel in Vlaams-Brabant 14 wasplatenweiden.

Vindplaatsen van wasplaten in Vlaams-Brabant. De wasplatenweiden (> 4 soorten) worden in het rood weergegeven, locaties met 4 soorten in oranje, met 3 soorten in geel, met 2 soorten in groen en met 1 soort in grijs.

© Johan Paulussen

Papegaai zwammetje

© Jorg Lambrechts

Vuurzwammetje

Meer info : Roosmarijn Steeman, 015/29.72.22, roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Meer lezen : Steeman 2006 (rapport Natuur.studie),

Steeman *et al.* 2006 (Paddenstoelen-atlas)

Met de steun van / In samenwerking met : Provincie Vlaams-Brabant/BRAKONA

ZOMBIE OP HET WERK?

MISSCHIEN IS HET WEL EEN MOTTENVANGER...

Met meer dan 2.400 soorten nachtvinders in Vlaanderen vormt deze groep een belangrijke deel van onze biodiversiteit. Mottenvangen zit sterk in de lift en een actieve groep vrijwilligers ontwikkelde methoden om op een gestandaardiseerde manier motten te tellen en inventariseren. Met behulp van een kwikdamplamp en in afgelegen gebieden ook een stroomgenerator, worden de motten aangelokt, gedetermineerd en geteld.

Viervlakvlinder, een zuidelijke trekvlinder

© Wim Veraghtert

Micromotje *Eratophyes amasiella*, gekend uit Nederland, Duitsland en Turkije; gevangen in Ingelmunster; slechts tweede waarneming voor België

© Kurt De Smet

Kwikdamplamp

© Wim Veraghtert

Het mottenseizoen is echter heel lang, van maart tot november... en eigenlijk ook wel in december, januari en februari. Mottenvangers krijgen dus zelden rust, en moeten bovendien overdag nog als normale mensen gaan werken ook!

Een recordvangst werd georganiseerd op 24 juni 2006 in het Stramproyerbroek in Kinrooi (Limburg), waar ca. 7 personen gedurende 1 nacht 21 lichtpunten bemanden, wat resulteerde in een vangst van 367 soorten nachtvinders.

2006 was een uitzonderlijk trekvlinderjaar. Opmerkelijk waren ondermeer 3 vangsten van gestreepte pijlstaart, de ongewone talrijkheid van trekvlinders als vlekdaguil en katoendaguil en een ongeziene influx (vangsten van tientallen exemplaren) van viervlakvlinders eind september.

Alle gegevens gaan in een centrale databank, beheerd door de Vlaamse Vereniging voor Entomologie (VVE). In 2006 werden vele duizenden waarnemingen toegevoegd (voor de regio Voorkampen alleen al een 4.000-tal). De VVE richtte een nieuw internetforum op voor alle nachtvlinderaars in Vlaanderen (Forum Phegea Werkgroep Vlinderfaunistiek) : www.natuurpuntwestkust.be/phegea.

Meer en meer wordt er systematisch in natuurgebieden geïnventariseerd. Dit levert steeds interessante gegevens op, o.a. omdat veel soorten in lage dichtheden voorkomen en dus weinig waargenomen worden. Bijna iedere inventarisatie zorgt voor verrassingen. Regionaal worden actieve waarnemerskringen uitgebouwd. In totaal werd in 2006 minstens een 40-tal punten bemonsterd gedurende één of meerdere nachten en meer dan 80 nieuwe nachtvlindervallen verspreid in Vlaanderen. Intussen is er ook een goede nachtvlindergids beschikbaar, die het determineren heel wat toegankelijker maakt.

© Maarten Jacobs

Zwarte witvleugeluil, een heidesoort met slechts een handvol populaties in Vlaanderen

Meer info : Wouter Vanreusel, 015/29.72.13, wouter.vanreusel@natuurpunt.be

Wim Veraghtert, 0496/97.87.79, wim.veraghtert@natuurpunt.be (Natuurpunt Educatie)

Meetellen? www.telmee.be, www.phegea.org

Met de steun van : Bombylius

WEG, MAAR TOCH NIET HELEMAAL

HOOP VOOR DE BRUINE VUURVLINDER IN VLAANDEREN

De bruine vuurvlinder was uitgestorven gewaand in Vlaanderen, maar werd recent opnieuw aangetroffen in Vlaams-Brabant. In 2006 werd daarom onder impuls van de Natuurstudiewerkgroep Hagelandse Heuvelstreek en met ondersteuning van Natuurpunt Studie door een heleboel vrijwilligers gericht gezocht naar het voorkomen van deze soort. 128 percelen in de gemeenten Baal, Begijnendijk, Werchter, Aarschot, Herselt, Langdorp, Testelt en Zichem werden hierbij bezocht. Daarbij werd niet alleen naar de vlinder gekeken, maar ook naar de toestand van het grasland.

Nieuwsbrief Bruine Vuurvlinder

november 2006

Project bruine vuurvlinder officieel van start

Zonas kreeg Natuurpunt Studie de officiële bevestiging van de goedkeuring van het onderzoek naar de verspreiding van de bruine vuurvlinder.

Een jaar later dan gepland kan dit project dan uiteindelijk doorgaan. Die vertraging is geen ramp, want door de hulp van vele vrijwilligers werden er vorig jaar al heel wat interessante gegevens bijeengebracht.

Zo werd er gezocht in 128 percelen in de gemeenten Baal, Begijnendijk, Werchter, Aarschot, Herselt, Langdorp, Testelt en Zichem. Daarbij werd niet alleen naar de vlinder gekeken, maar ook naar de toestand van het grasland.

Op 21 graslanden was het dit jaar bingo en werden er een of meerdere Bruine vuurvlinders gezien. In totaal werd de soort de laatste jaren reeds op 26 verschillende percelen aangetroffen. De meeste waarnemingen gebeurden in de driehoek Aarschot - Baal - Begijnendijk. Opvallend was 1 waarneming te Herselt, op meer dan 7 km van de rest van de rest van de (gekende) populatie.

Als er 1 dins dusdels is, is het dat nou lano niet alles

Op 21 graslanden werden er bruine vuurvlinders gezien. In totaal werd de soort de voorbije 3 jaar nu reeds op 26 verschillende percelen aangetroffen. De meeste waarnemingen gebeurden in de driehoek Aarschot-Baal-Begijnendijk.

Opvallend was 1 waarneming te Herselt (in de provincie Antwerpen), op meer dan 7 km van de rest van de (gekende) populatie. Dit betekent dat de soort mogelijk op nog meer plaatsen kan voorkomen dan nu geweten is. Dit gebeurt niet vaak met een met uitsterven bedreigde soort, vandaar dat extra aandacht op zijn plaats is. We kunnen ons niet permitteren om ze 2 keer te laten uitsterven!

Medewerkers aan het Bruine Vuurvlinderproject worden op de hoogte gehouden via een elektronische nieuwsbrief

In 2007 wordt in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos een onderzoek uitgevoerd door Natuurpunt Studie om de verspreiding en de toekomstmogelijkheden van dit prachtige dagvlindertje in detail in kaart te brengen. Ook hiervoor zal weer met vrijwilligers op pad worden gegaan, ondersteund door een personeelslid. Dit moet kunnen resulteren in concrete beschermingsmaatregelen in het veld.

© Stefan Hermans

Mannetje bruine vuurvlinder

Meer info : Wouter Vanreusel, 015/29.72.13, wouter.vanreusel@natuurpunt.be

Koen Berwaerts, 0496/73.14.39, koen.berwaerts@versateladsl.be

Meetellen? www.telmee.be

Met de steun van : ANB

Agentschap voor Natuur en Bos

Monitoring

omdat we willen weten waar we staan...
... en waar het heengaat

VOGELRICHTLIJNGEBIED

NATUURPUNT EN INBO SAMEN OP DE COMPENSATIEBRES

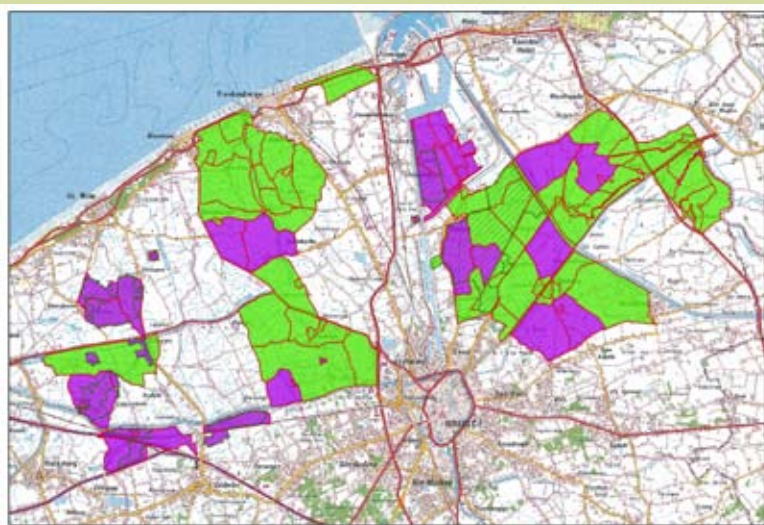
9.766 ha van de Oostkustpolders, inclusief een deel van de Achterhaven van Zeebrugge, werden aangeduid als beschermingszone in het kader van de Europese Vogelrichtlijn. In 2000 werd door de Vlaamse Regering beslist om een deel van de achterhaven te schrappen als speciale beschermingszone. Dit was noodzakelijk om de verdere uitbreiding van de haven te kunnen realiseren. Maar wat geschrapt werd, moest elders worden gecompenseerd. Daarom werd de beschermingszone 'Poldercomplex' met 520 ha uitgebreid. In deze gebieden moet door actieve natuurontwikkelingsmaatregelen het volledige verlies aan natuurwaarden in de Achterhaven gecompenseerd worden.

© Geert Spanoghe

In de Oostkustpolders broedt een aanzienlijk deel van de Vlaamse gruttipopulatie

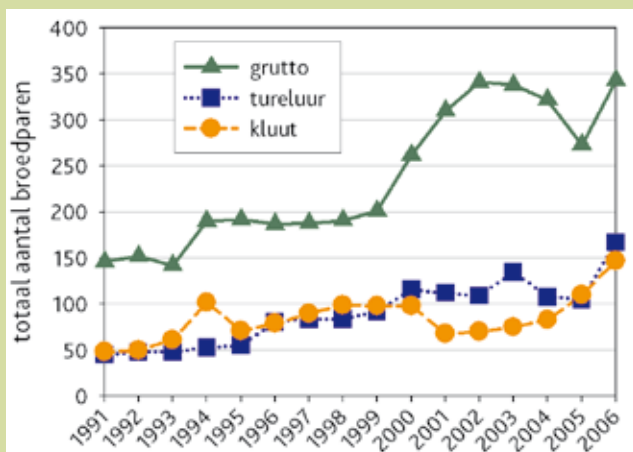
Maar wat gaat er nu net verloren? Om dit in cijfers te vatten gaf de Administratie Waterwegen en Zeewezen (AWZ) in 2005 aan het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) de opdracht om een monitoringplan op te maken. Natuurpunt leverde een deel van de faunagegevens aan, op basis waarvan het INBO een wetenschappelijk onderbouwd monitoringplan opstelde. Het luik 'monitoring van de avifauna' (watervogeltellingen, broedvogelmonitoring en ganzentellingen) wordt uitgevoerd door vrijwilligers en gecoördineerd door Natuurpunt en het INBO.

Ligging van de verschillende zoekzones (groene arcering), de deelgebieden (rode afbakening) met opgave van de stukken die worden geïnventariseerd volgens een uitgebreide territoriumkartering (paars) en de deelgebieden waar broedvogels gebiedsdekkend worden geïnventariseerd (groen).

Het Poldercomplex is van internationaal belang als overwinteringsgebied voor o.a. smient en slobend. Om de aantalsevolutie van deze (en andere) watervogelsoorten nauwkeurig op te volgen, worden alle waterrijke gebieden in de Oostkustregio maandelijks geteld in de winter (door 46 vrijwilligers o.l.v. Dominique Verbelen, projectcoördinator bij Natuurpunt). Twee uitschieters: 24.212 smienten in januari en 644 slobenden in maart 2006!

De Oostkustpolders vormen 's winters één van de voornaamste gebieden in Europa voor overwinterende ganzen. Vooral kleine rietgans en kolgans zijn hier uitzonderlijk talrijk aanwezig. Alle overwinterende ganzen worden in de Oostkust tweewekelijks geteld. Een heuse klus, geklaard door Eckhart Kuijken en Christine Verscheure (die de tellingen ook coördineren) en 16 medetellers (INBO/Natuurpunt/Mergus). Ook deze tellingen leverden waardevolle resultaten op. Wat te denken van 35.400 kleine rietgansen in december 2005 of 28.955 kolgansen in januari 2006? Vooral dat eerste is een ongelooflijk aantal als je weet dat hiermee zowat 70 % van de totale Spitsbergse populatie kleine rietgansen in de Oostkustpolders komt overwinteren.

Het gaat niet goed in Vlaanderen met de weidevogels, maar in het Poldercomplex is de trend van het aantal broedparen wel gunstig. Dit is grotendeels te danken aan de successen die in natuurgebied Uitkerkse Polder geboekt worden.

Tureluur

© Glenn Vermeersch
www.natuurfotoalbum.be

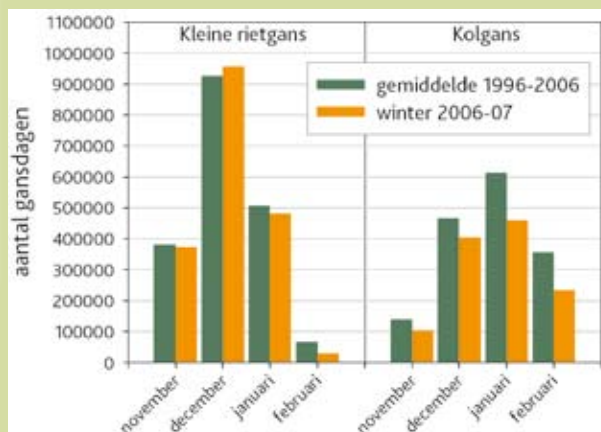
Het monitoringproject besteedt bijzondere aandacht aan de broedvogels, vooral natuurlijk die soorten waarvoor het vogelrichtlijngebied werd afgebakend. In het volledige poldercomplex wordt een selectie broedvogels jaarlijks op een gestandaardiseerde manier geïnventariseerd door een groep van 62 vrijwilligers o.l.v. de coördinator. Deze gegevens worden door de projectcoördinator van het INBO (Wouter Courtens) verwerkt in een monitoringrapport.

Kleine rietgans

© Rudi Debruyne
www.natuurfotoalbum.be

Het aantal gansdagen voor kolgans ligt in de winter 2006-07 opvallend laag in de Oostkustpolders. Kennelijk blijven kolangzen dus langer in het oosten bij warmere winters. Kleine rietgans lijkt zich niet zoveel te storen aan hoge wintertemperaturen: ook dit jaar bleef de soort trouw aan een sterke traditie van komen, pieken en gaan. Wat in de volksmond gemakshalve als 'vriezegansen' wordt afgedaan, blijkt dus in realiteit te gaan om soorten die er duidelijk elk een eigen agenda op na houden. (bron: E. Kuijken & C. Verscheure)

De faunistische waarde van dit gebied is zeer groot. Hopelijk zullen de nieuw in te richten gebieden op termijn dezelfde aantallen en soorten aan broedvogels herbergen als de gebieden die binnenkort op de schop gaan voor de uitbreiding van de haven van Zeebrugge. De evolutie in deze compensatiegebieden zal door het monitoringproject in elk geval nauwlettend worden opgevolgd.

Meer info : Dominique Verbelen, 0484/11.98.99, d.verbelen@pandora.be

Wouter Courtens, 02/558.18.28, wouter.courtens@inbo.be

Meer lezen : Courtens *et al.* 2006 (adviesnota INBO), Courtens *et al.* (in druk, eindrapport)

Met de steun van : Afdeling Maritieme Toegang / In samenwerking met : INBO

PTT-TRENDS

PUNT-TRANSECT-TELLINGEN VAN WINTERVOGELS

Sinds 1989 worden in Vlaanderen door vrijwilligers op een gestandaardiseerde wijze tellingen uitgevoerd van vogels in de winter via het project Punt-Transect-Tellingen (PTT). Doel is om zowel jaarschommelingen als langetermijntrends in de aantallen van overwinterende vogels in cijfers te vatten. Een paar voorbeelden illustreren de kracht van dit project.

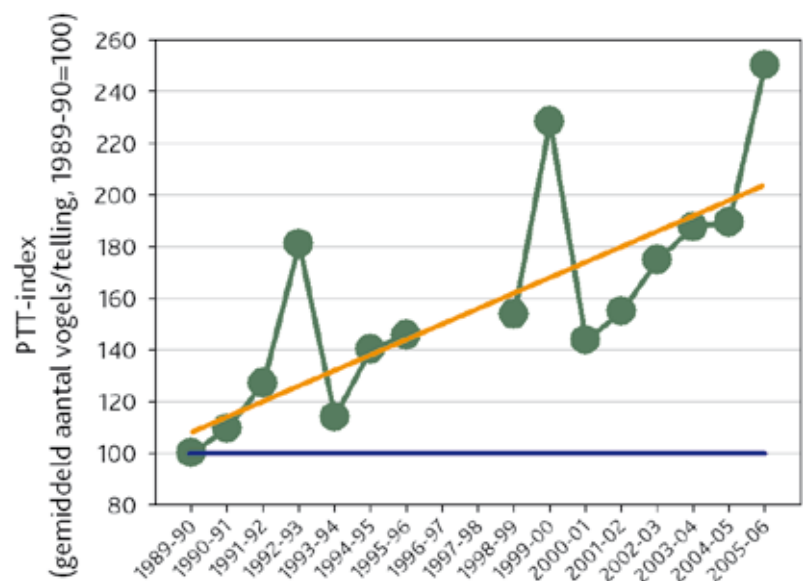

© Rudi Petitjean
www.natuurfotoalbum.be

Buizerd achtervolgd door zwarte kraai

De buizerd nam gemiddeld met 6 % per jaar toe in Vlaanderen over de laatste 17 jaar. In 1989 moest je gemiddeld 70 minuten aandachtig vogels kijken vanaf 14 verschillende punten om een buizerd te kunnen ontdekken, maar in 2005 was dit nog slechts 28 minuten vanaf nauwelijks 6 punten.

Winters met opvallend meer buizerds (1992-93, 1999-2000 en 2005-06) waren jaren met veldmuizenplagen, waardoor ook meer doortrekkers bleven overwinteren. In de andere jaren weerspiegelt de trend vooral de toename van de eigen broedvogels.

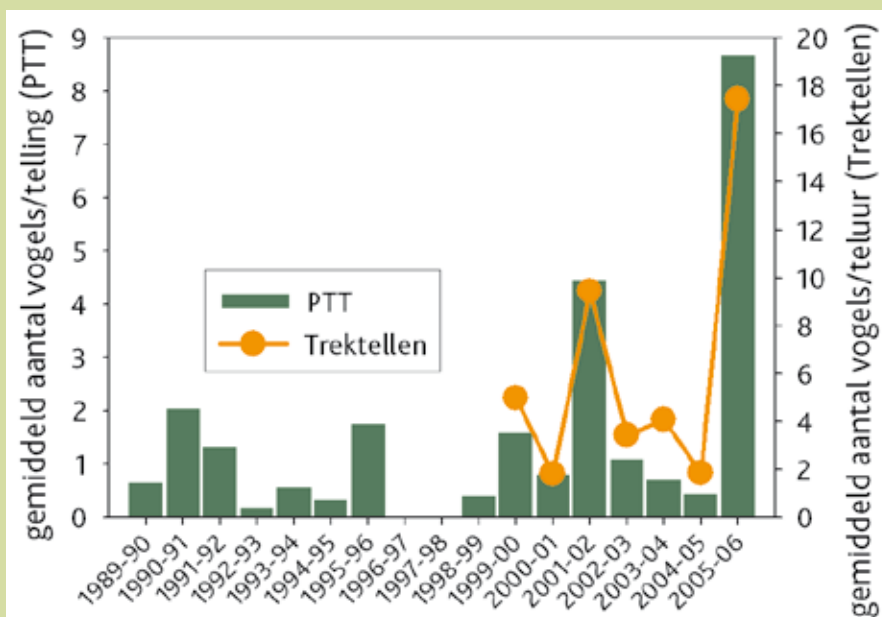
Jaarlijkse index voor de talrijkheid van de buizerd in de winter in Vlaanderen (PTT, 3.739 vogels, 1.789 routes).

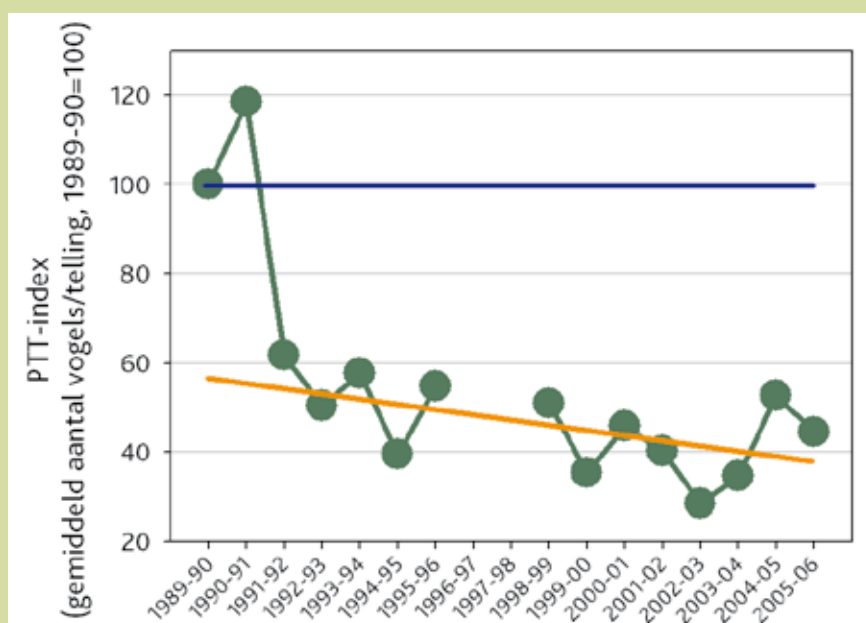
© Luc Meert
www.natuurfotoalbum.be

Keep (mannetje)

Het aantal overwinterende kepen is bijzonder variabel van jaar tot jaar in Vlaanderen en schommelt met een cyclus van 4-5 jaar. Dit is niet toevallig ook het interval tussen jaren met overvloedige zaadvorming bij de beuk, het hoofdvoedsel van kepen in de winter. De aantallen opgemerkt tijdens trektellingen in de herfst vormen een goede voorspelling voor de aantallen die zullen blijven overwinteren. In de winter 2005-06 waren er uitzonderlijk veel kepen in Vlaanderen.

Jaarlijkse index voor de talrijkheid van de keep in de winter in Vlaanderen (PTT, 1.982 vogels, 1.575 routes) en debiet van doortrek van de keep in het najaar (Trekten).

Jaarlijkse index voor de populatietrend van de torenvalk in de winter in Vlaanderen (2149 vogels, 1789 routes).

Muizenplagen zorgden voor 2 bijzonder succesrijke jaren 1989-90, waardoor torenvalken in de winters 1989-90 uitzonderlijk talrijk waren. Het broedseizoen 1991 mislukte bijna volledig wegens het ineenstorten van de muizenstand. Het aantal torenvalken in Vlaanderen viel nadien op de helft terug, ongeveer het niveau van voor de piek. De trendlijn toont na deze piek een kleine, geleidelijke afname met gemiddeld 1,2 % per jaar.

Meer info : Marc Herremans, 015/29.72.42, marc.herremans@natuurpunt.be

Goedele Verbeylen, 0476/59.03.92, goedele.verbeylen@natuurpunt.be

Meer lezen : Herremans (in druk, Natuur.oriolus), Herremans & Tutak (in druk, Natuur.oriolus)

Meetellen? www.telme.be

Met de steun van : Leica

ALLES WORDT ANDERS

PROJECTEN VOLGEN KLIMAATOPWARMING

Het valt nu niet meer te ontkennen : zelfs weerman Frank heeft ondertussen toegegeven dat de recente vloed aan record warme dagen, maanden en jaren inderdaad wijzen op klimaatopwarming. Voortdurend vraagt men in dit verband hoe de natuur daarop reageert en welke invloeden dat gaat hebben. Eerlijk gezegd is dit allemaal nogal nieuw, zeker gezien de snelheid en omvang waarmee de temperatuurrecords zich nu manifesteren. We staan duidelijk voor een bijzonder boeiende periode, waarin unieke verschuivingen in timing te documenteren vallen en hun al dan niet desastreuze effecten te onderzoeken blijven.

© Marc Van Den Bril
www.natuurfotoalbum.be

Tjiftjaf

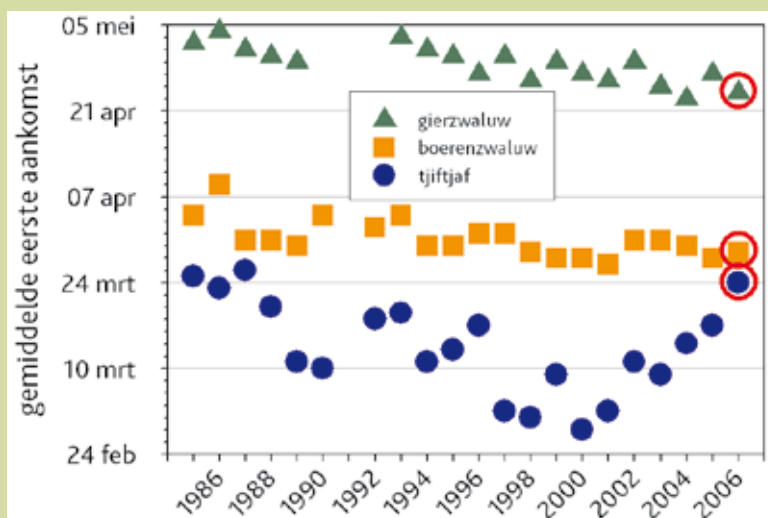
Het project over aankomstdata van trekvogels in het voorjaar loopt reeds meer dan 20 jaar in Vlaanderen en zijn er nieuwe initiatieven met dagstreeplijsten (zie www.natuurpunt.be/voorjaarsfenologie).

Een analyse van de langetermijngegevens van aankomst van zomervogels toonde dat de meerderheid van de soorten steeds vroeger aankomen in de lente. Tjiftjaf, zwartkop en blauwborst, die doorgaans maar tot in Zuid-Europa trekken, komen gemiddeld ongeveer 1 dag per jaar vroeger. Maar ook meerdere Afrika-trekkers komen nu 1 tot 2 weken vroeger aan in Vlaanderen dan bij het begin van het project 20 jaar geleden.

© Raymond de Smet

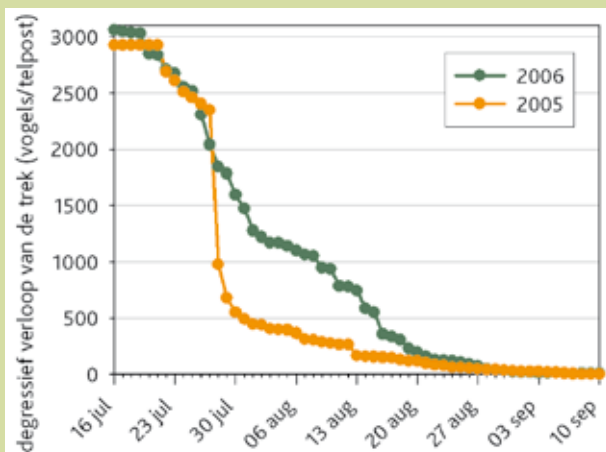
Gierzwaluw

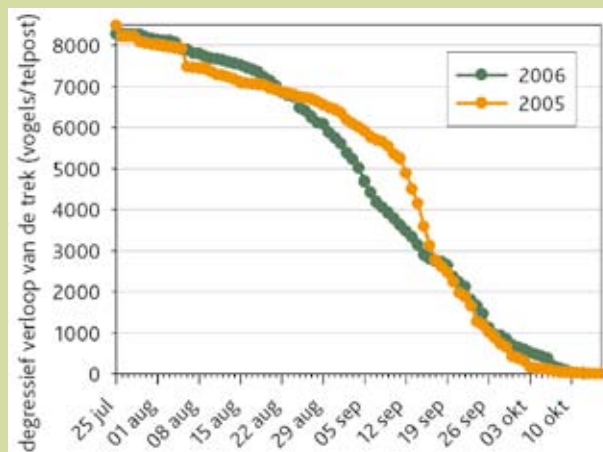
Tjiftjaf kwam in 2006 door het koude voorjaar een maand later aan dan verwacht. Bij gier- en boerenzwaluw zorgde het koude voorjaar niet voor een abnormaal late aankomst.

De winter wou maar niet weg in het vroege voorjaar 2006 en was daarmee een trendbreker in de recente reeks zachte winters en voorjaren. Bij de vroegst aankomende soorten die in Europa overwinteren was het effect zichtbaar : zo kwam tjiftjaf in 2006 bijna een maand later aan dan verwacht volgens de langetermijntrend. Bij soorten die naar Afrika trekken, zoals boerenzwaluw en gierzwaluw, was echter helemaal geen effect te zien en zette de trend van vervroegde aankomst zich verder.

De databank van www.trektellen.nl (zie ook p. 32-33) laat ook toe om de volledige aankomst en vertrek van soorten in grafiek te zetten. Via een degressief patroon kunnen we het vertrek in de nazomer weergeven: alle vogels waargenomen over de hele herfst worden samengeteld en als beginsom links in de grafiek geplaatst en dan wordt daarvan per dag het aantal genoteerde doortrekkers telkens afgetrokken, tot alle vogels vertrokken zijn. De uitzonderlijk warme zomer in 2006 zorgde er voor dat gierzwaluwen langer bleven, terwijl boerenzwaluwen net wat vroeger vertrokken. Vroeger aankomen en later vertrekken... het geeft sommige gierzwaluwen nu de tijd om tweemaal te broeden, een nieuw fenomeen.

Gierzwaluwen bleven wat langer hangen in 2006 dan in 2005.

Boerenzwaluwen vertrokken dan weer wat sneller in 2006 dan in 2005.

Natuurlijk waren we best al 50 jaar geleden (of veel eerder) begonnen met het verzamelen van de nodige informatie om de huidige veranderingen tegen te kunnen aftoetsen, maar dezelfde opmerking zal men binnen 30 jaar en binnen 100 jaar ook maken. Natuurpunt heeft daarom een aantal projecten die de natuurkalender in cijfers vatten. Kijk voor een laagdrempelig project eens naar www.natuur-kalender.be.

Meer info : Marc Herremans, 015/29.72.42, marc.herremans@natuurpunt.be
 Koen Leysen, 014/47.29.50, koen.leysen@natuurpunt.be (Natuurpunt Educatie)
 Gerald Driessens, 015/29.72.27, gerald.driessens@natuurpunt.be

Meer lezen : Leysen & Herremans 2004, Herremans 2006b,c, in druk, Leysen 2006 (Natuur.oriolus)
 Meetellen? www.telme.be, www.natuur-kalender.be, www.natuurpunt.be/voorjaarsfenologie
 Met de steun van : Leica

TREKTELLEN.NL TREKTELLEN.BE

WE ZIEN ZE NU BIJNA ALLEMAAL VLEGEN!

natuurpunt Vogelwerkgroep

Vogeltrek heeft de mensheid al sinds heel lang geboeid. In hoge mate dankzij de onvolprezen interactieve website www.trektellen.nl is het tellen van overtrekkende vogels weer bijzonder populair geworden in de lage landen. Op deze website kan je onmiddellijk na elke telling je gegevens invoeren en direct in kaarten en grafieken de resultaten vergelijken met alles wat er elders in de lage landen op gebied van vogeltrek werd waargenomen. Had iedereen vandaag zoveel koperwieken? Waar blijven toch de kraanvogels? Jippie, er is een massa houtduiven op komst over Nederland, morgen neem ik vrij om te gaan trektellen!

© Philippe Maertens

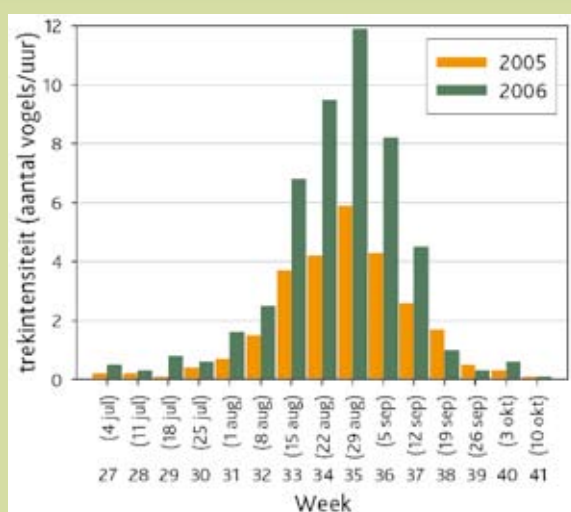
Trektelpost De Fonteintjes in Zeebrugge

Iedereen kan op de website onbeperkt kaarten, grafieken en lijsten genereren naar believen : een ongeëvenaarde bron van inspiratie. Vrijwel elke lezing of artikel over verplaatsingen van vogels in België of Nederland gebruikt gegevens uit de databank van www.trektellen.nl. De site is bijzonder populair : in 2006 scoorde ze 3 miljoen hits, waarvan 1 miljoen uit Vlaanderen.

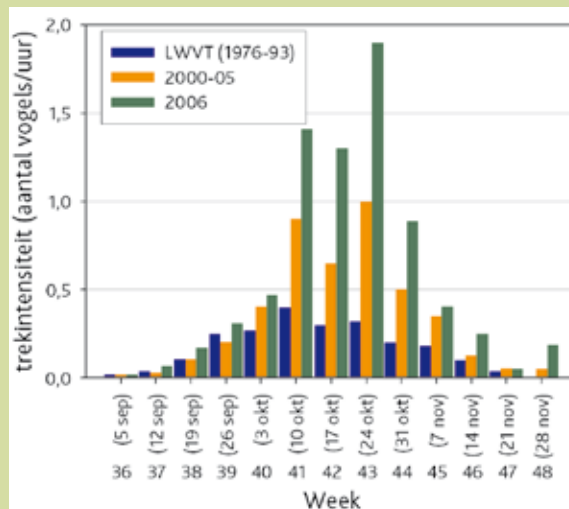

© Glenn Vermeersch

Boomleeuwerik

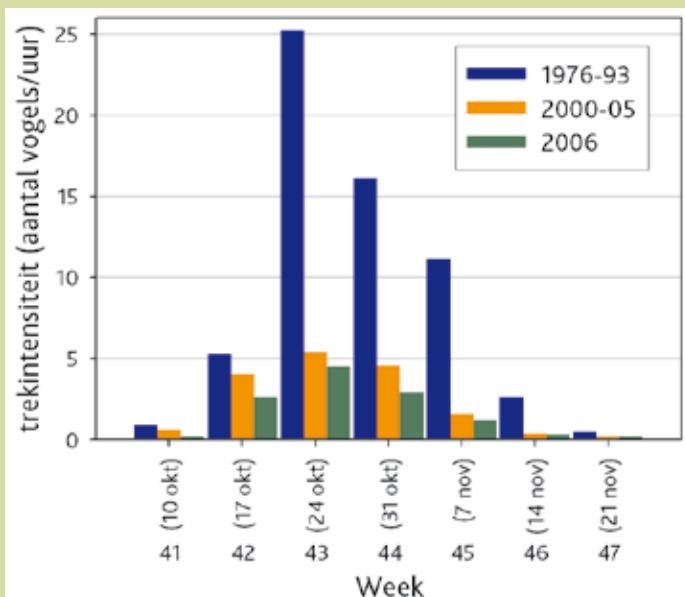

Huiszwaluw deed het goed in 2006 : in elke week van het najaar 2006 was de doortrekintensiteit opvallend hoger dan in 2005.

De boomleeuwerik komt uit een diep dal na decennia van afnemende aantallen, maar doet het opnieuw alsmaar beter de laatste jaren. En dat is ook te merken aan het aantal doortrekkers. In vergelijking met de aantallen genoteerd in de jaren 1976-93 in Nederland, zijn het er nu al driemaal zoveel, maar ook in vergelijking met het gemiddelde van 2000-05, werden er in 2006 alweer ca. 70 % meer geteld. Het valt ook op dat de soort onder invloed van klimaatopwarming later doortrekt in het najaar.

Wat een beetje begon als een competitieve hype, genre 'kijk eens wat ik hier nu weer gezien heb', is ondertussen uitgegroeid tot een netwerk van telplaatsen (nu reeds 86 in Vlaanderen). Dit netwerk is voldoende dicht om variaties in intensiteit van vogeltrek in tijd en ruimte goed in beeld te brengen (zie ook p. 10-11 over invasies). De resultaten kunnen zelfs gebruikt worden voor monitoring van doortrekkende populaties.

Roeken komen in steeds kleiner aantal naar de lage landen overwinteren (nog maar 20 % t.o.v. 20 jaar geleden). Door de klimaatopwarming blijven ze recent gewoon verder noordelijk en oostelijk overwinteren.

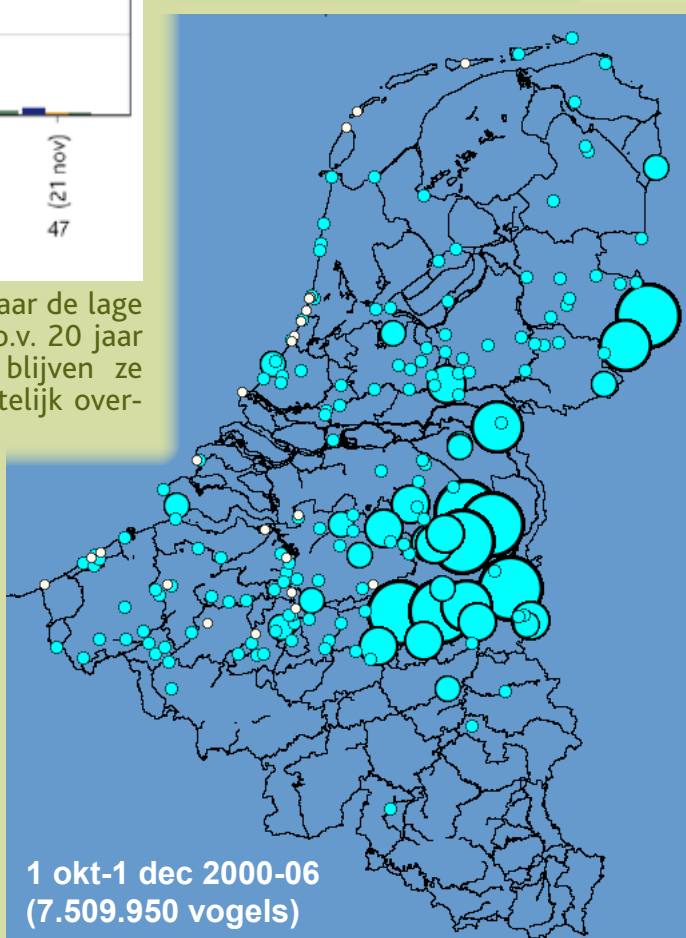
Roek

© Marc Willaert
www.natuurfotoalbum.be

Houtduif

© Marc Van Den Bril / www.natuurfotoalbum.be

Ook ruimtelijke patronen worden goed in kaart gebracht. Houtduiven zijn bijna overal talrijk in Vlaanderen, maar er is een sterk geconcentreerde doortrek in het najaar van honderdduizenden vogels uit Scandinavië over het oosten van Nederland en Vlaanderen.

Meer info : Marc Herremans, 015/29.72.42, marc.herremans@natuurpunt.be

Gerald Driessens, 015/29.72.27, gerald.driessens@natuurpunt.be

Koen Leysen, 014/47.29.50, koen.leysen@natuurpunt.be

Meer lezen : Leysen 2003a,b, Herremans 2005 (Natuur.oriolus), www.trektellen.nl

Met de steun van : Leica

FORTENTELLINGEN

IN HET DONKER DE VLEERMUIZEN ACHTERNA

In Vlaanderen wordt elke winter op heel wat plaatsen gezocht naar overwinterende vleermuizen. De oudste (momenteel gekende) gegevens dateren van de winter 1942-43. Toen werden (minstens) 2 overwinteringsplaatsen bezocht. In de winter 2005-06 werden er 430 locaties gecontroleerd, met in totaal 10.500 vleermuizen. Overwinteringsplaatsen in Vlaanderen zijn ijskelders, bunkers, mergelgroeven, overwelfde beken en... forten.

Fort van Brasschaat

© Wout Willems

FORTEN

De 31 Antwerpse forten vormen op Europees vlak een belangrijke overwinteringsplaats voor vleermuizen. Samen bieden ze onderdak aan niet minder dan 6.000 dieren.

Het jaarlijks opvolgen van de overwinterende vleermuizen in de forten is een hele klus, waarvoor telkens veel vrijwilligers nodig zijn. Daarom werd reeds voor de elfde keer het 'fortentelweekend' georganiseerd. Zo'n fortentelweekend heeft enkele belangrijke voordelen:

Er wordt op een gestructureerde manier gezorgd voor een goede opvolging (monitoring) van de overwinterende vleermuizen. Niet alleen worden de vleermuizen in de meeste forten jaarlijks of tweejaarlijks geteld, maar de gegevens worden ook voor alle forten op een gelijkaardige manier verzameld. Bovendien zorgt een simultaantelling ervoor dat de klimatologische omstandigheden voor alle forten dezelfde zijn, waardoor de aantallen vleermuizen goed vergelijkbaar zijn. Een stevige vriesperiode kan immers wat extra vleermuizen vanuit holle bomen naar de forten trekken, en vice versa voor een warmere periode.

Iedereen samenbrengen, levert een win-winsituatie op voor 2 'problemen'. Langs de ene kant is het nakijken van alle forten onmogelijk voor de mensen uit de regio Antwerpen alleen. Langs de andere kant willen mensen uit andere delen van Vlaanderen maar al te graag eens een kijkje komen nemen in de forten, waar ze ook heel wat ervaring kunnen opdoen.

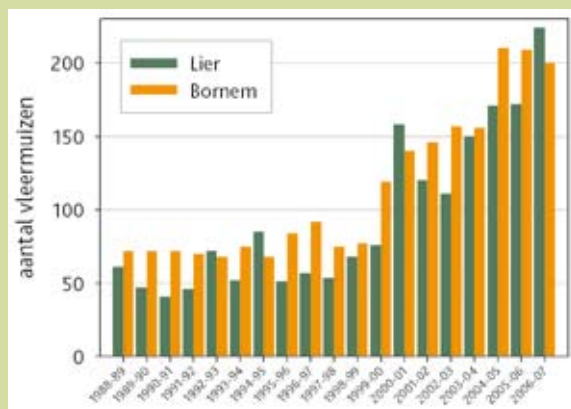
Het weekend is uitgegroeid tot een sociaal evenement, waar Vlaamse, Waalse en Nederlandse vleermuizenliefhebbers ervaringen met elkaar uitwisselen, met als doel bescherming van vleermuizen via studie en educatie.

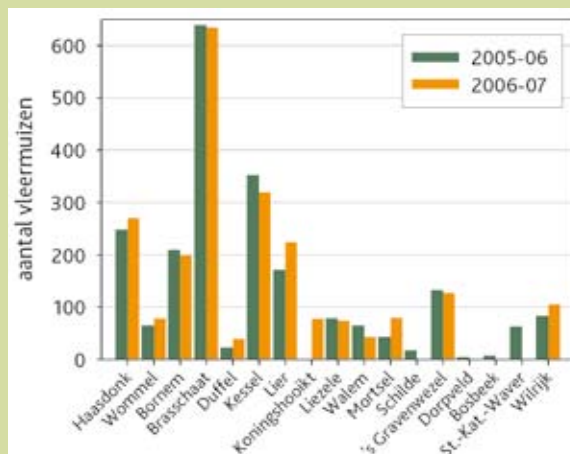
Vondst van een grootoor in Schans Dorpveld

© Fons Bongers

Buiten het telweekend worden nog vleermuizen geteld in verschillende andere forten.

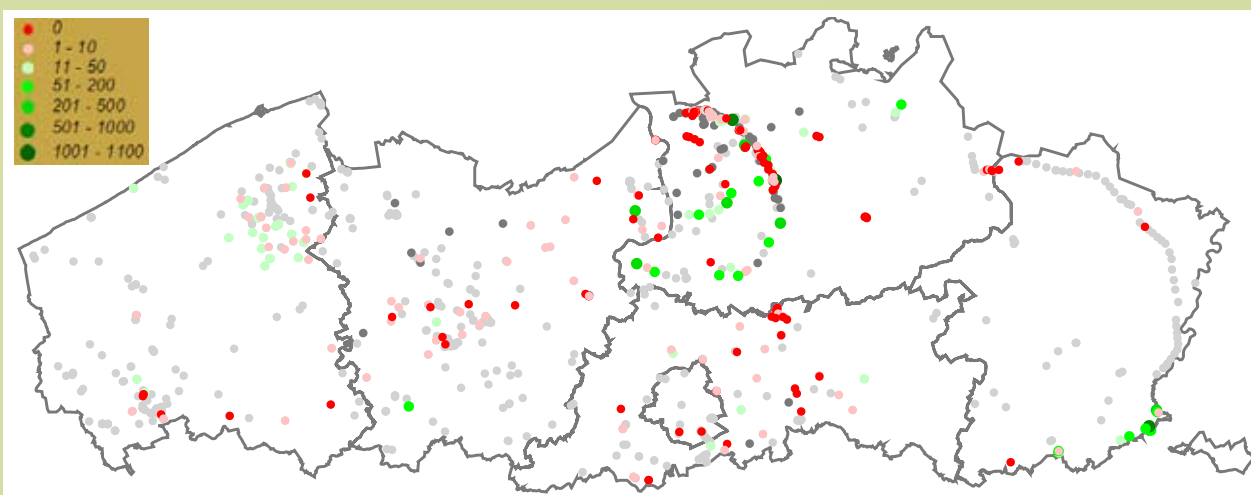
In de meeste Antwerpse forten vertoont het aantal vleermuizen een stijgende trend. Hier voorbeelden uit Lier en Bornem.

Aantal vleermuizen in de Antwerpse forten tijdens de voorbije 2 telweekends (geen gegevens = niet geteld).

De jaarlijkse wintertellingen geven een goed beeld van de situatie in de hele regio, wat noodzakelijke beleidsrelevante informatie is bij het nemen van maatregelen ten voordele van deze beschermde soortengroep.

Bij de interpretatie van de gegevens moet men echter voorzichtig zijn, want allerlei factoren kunnen het aantal getelde vleermuizen beïnvloeden, zoals een veranderend klimaat of een veranderde omgeving. Werden er in een bepaald fort meer vleermuizen geteld omdat ze zijn toegenomen of omdat andere overwinteringsplaatsen in de omgeving verdwenen of ongeschikt werden? Werden er in de forten ongeveer evenveel vleermuizen geteld in de warme winter 2006-07 als in de koudere winter 2005-06 omdat er evenveel waren of bijvoorbeeld omdat er minder waren maar ze minder diep weggekropen zaten en makkelijker te vinden waren? Meer diepgaand onderzoek is nodig om deze vragen te beantwoorden.

In kaart gebrachte overwinteringsplaatsen in Vlaanderen. Lichtgrijze plaatsen werden niet geteld in 2005-06, donkergrijze werden wel gecontroleerd maar waren niet toegankelijk, voor de anders gekleurde plaatsen geeft de legende het totaal aantal vleermuizen voor de winter 2005-06.

Meer info : Kris Boers, 03/297.81.78, krisboers@yahoo.com

Alex Lefevre, 014/51.62.01, vleermuizenalex@yahoo.com

Meer lezen : www.natuurpunt.be/vleermuizen

HAMSTERS IN BERTEM

MONITORING VAN EEN RELICTPOPULATIE

De Europese hamster is een voormalige karaktersoort van uitgestrekte (graan)akkergebieden in de Belgische leemstreek. De gekende actuele verspreiding in België is beperkt tot een kleine populatie in Bertem (Vlaams-Brabant) en één of meerdere populaties in het gebied Waremmes-Tongeren (Luik, Limburg).

Door hun verborgen levenswijze kan de aanwezigheid van hamsters best vastgesteld worden door het zoeken naar burchten in geoogste graanakkers. Het inventarisatiewerk van De Wielewaal en Natuurpunt Studie in de periode 1998-2002 heeft de Bertemse populatie goed in kaart gebracht. Sinds 2004 inventariseert de lokale Natuurpuntstudiegroep Dijleland hier jaarlijks een volledig deelgebied van 200 ha. Meer dan 30 vrijwilligers speuren tussen eind juli en begin september 80-100 ha akkers af op zoek naar burchten.

© Désiré Vanautgaerden

Hamsterburchten zoeken is :
kilometers akker aflopen...

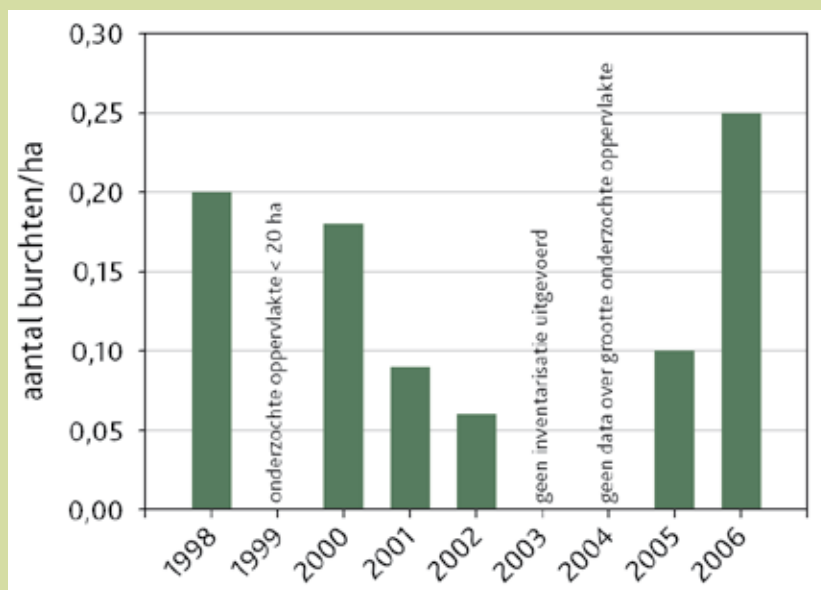
© Désiré Vanautgaerden

... en dan vinden wat je zoekt :
een typische hamsterburcht

Evolutie van het aantal hamsterburchten en hun dichtheid in het studiegebied van 200 ha

	onderzochte oppervlakte (ha)	aantal burchten	burchtdichtheid (aantal/ha)
1998	98	20	0,20
1999	8	5	0,63
2000	66	12	0,18
2001	91	8	0,09
2002	77	5	0,06
2003	0	-	-
2004	?	11	?
2005	71	7	0,10
2006	65	16	0,25

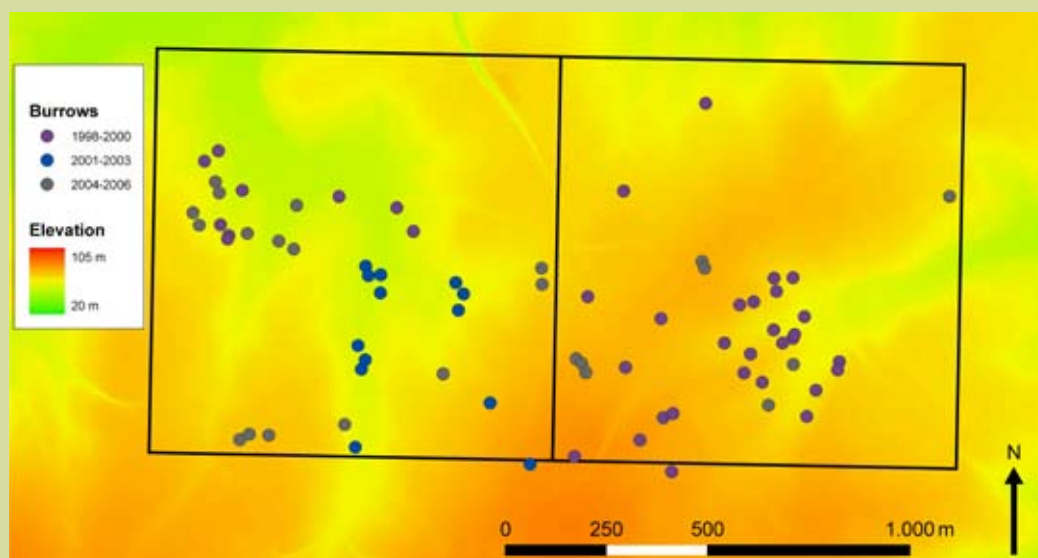
Het aantal burchten en de burchtdichtheden wisselen sterk van jaar tot jaar. Vergeleken met buitenlandse hamstergebieden zijn de waargenomen burchtdichtheden (< 0.3 burchten/ha) zeer laag. Hoewel de aantallen geen uitgesproken neerwaartse trend vertonen, worden deze aantallen door vele hamsterkenners als kritisch laag bestempeld.

Evolutie van de dichtheid van hamsterburchten in het 200-ha studiegebied te Bertem

Sinds 2005 neemt de Vlaamse overheid in het studiegebied gerichte maatregelen voor hamsterbescherming. De monitoringgegevens worden gebruikt om in samenspraak met de Vlaamse overheid en de betrokken landbouwers deze maatregelen te plannen, bij te sturen en te evalueren.

Daarnaast gebruiken we de gegevens om meer inzicht te krijgen in de ecologie van deze hamsterpopulatie. Zo bracht een ruimtelijke analyse van de burchtlocaties in relatie tot reliëf en landgebruik aan het licht dat de hamsters bij voorkeur hun burchten bouwen op hellende stroken, zo ver mogelijk verwijderd van perceelranden en kleine landschapselementen.

Ligging van alle hamsterburchten tijdens de periode 1998-2006 in relatie tot het reliëf

Meer info : Maarten Hens, 0473/24.47.52, maartenhens@yahoo.co.uk

Bart Vercoutere, 0494/50.47.60, bverc@scarlet.be

Meer lezen : Hens *et al.* 2006

In samenwerking met : Agentschap voor Natuur en Bos, Vlaamse Landmaatschappij

ANB

SNUFFELBOMEN IN LIMBURG

KORSTMOSSEN METEN LUCHTVERONTREINIGING EN KLIMAAT

Het afgelopen jaar heeft Natuurpunt Studie in samenwerking met de Provincie Limburg aan de hand van korstmossen aspecten van de luchtkwaliteit in Limburg in kaart gebracht. Korstmossen zijn heel gevoelige organismen die als echte snuffelpalen fungeren voor de luchtkwaliteit : vooral verontreiniging met ammoniak alsook de opwarming van het klimaat hebben een grote invloed op korstmossen.

© Marc Herremans

Een ideaal opnamepunt : een grote laan oude zomereiken (Leopoldsburg, Vlaanderenlaan)

Verspreid over de provincie werden op 559 plaatsen in totaal 5.131 bomen onderzocht : er werden in totaal 119 soorten korstmossen aangetroffen. Gelijkaardige onderzoeken van de korstmossen in 1960 en 1985-86 beperkten zich tot Midden-Limburg, maar leverden wel uitstekend vergelijkingsmateriaal om veranderingen af te toetsen.

In Midden-Limburg blijken 17 soorten verdwenen sinds 1960, terwijl er 51 soorten geheel nieuw zijn. Op amper 45 jaar zijn er dus 43 % nieuwe soorten, wat wijst op een hele snelle wijziging van de korstmosflora. Een sterke toename werd gevonden enerzijds bij de ammoniakminnende korstmossen en anderzijds ook bij de soorten die uitgesproken warmteminnend zijn (en die dus zijn toegenomen omwille van klimaatopwarming).

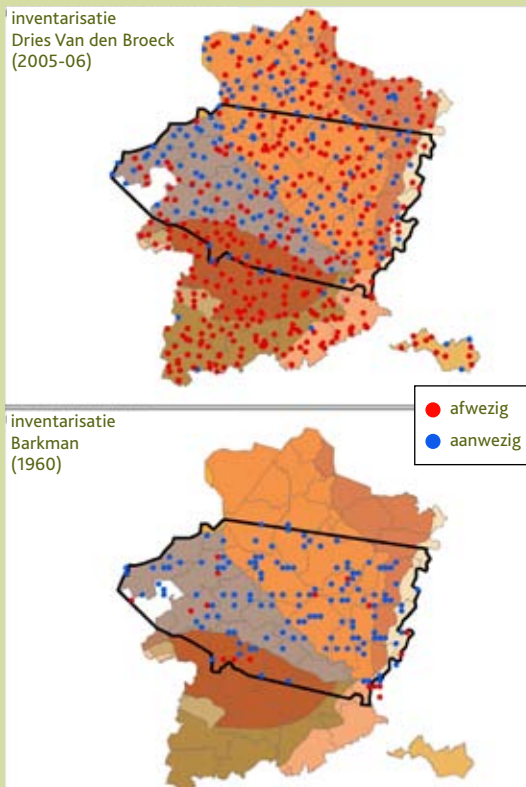
© Marc Herremans

Groene schotelkorst

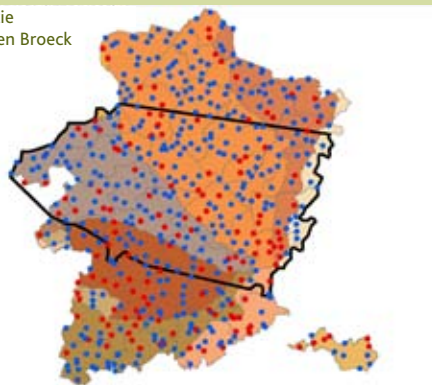
© Marc Herremans

Korstmossonderzoek : Dries Van den Broeck en Kok van Herk aan het werk in het Pijnven

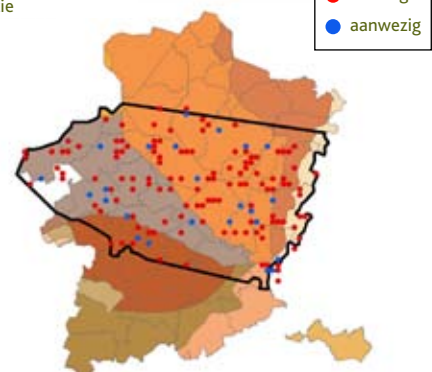

De groene schotelkorst is een zuurminnend korstmos dat niet houdt van de warmte en dat door ammoniakverontreiniging en klimaatopwarming sterk is teruggedrongen: in 1960 kwam het voor op 91 % van de onderzochte plaatsen, in 2005-06 op de helft minder. Vooral in de leemstreek is het nu schaars.

inventarisatie
Dries Van den Broeck
(2005-06)

inventarisatie
Barkman
(1960)

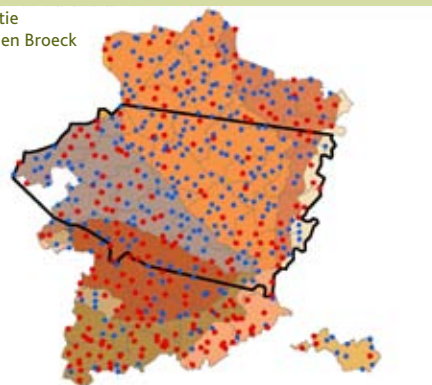
Het klein dooiermos is een stikstof- en warmteminnend korstmoss dat door klimaatopwarming en vermist is toege-
nomen van 17 % in 1960 naar 75 % van
alle onderzochte punten in 2005-06.

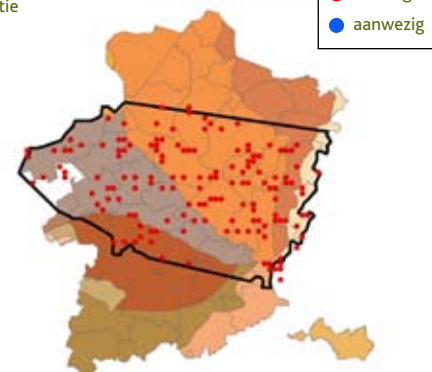
© Marc Herremans

Klein dooiermos

inventarisatie
Dries Van den Broeck
(2005-06)

inventarisatie
Barkman
(1960)

De poedergeelkorst is een soort die houdt
van stikstof en hogere temperaturen. Ze
werd in 1960 helemaal niet gevonden in
Midden-Limburg, maar kwam in 2005-
06 voor op 68 % van alle onderzochte
punten.

© Marc Herremans

© Marc Herremans

Poedergeelkorst

Eikenmos, een zuur-
minnende soort

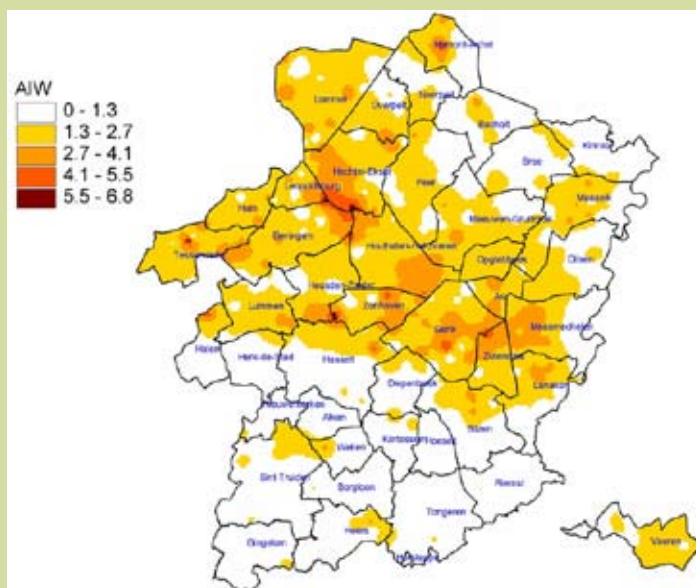
De verschillende soorten korstmossen zijn gevoelig voor verschillende
milieufactoren. Door een puntensysteem toe te passen op selecties
van aanwezige soorten kan men meetgetallen bekomen, bv. voor de
ammoniakbelasting. Stikstofminnende soorten doen het beter bij hoge
ammoniakniveaus (door een vorm van bemesting via de lucht) en de
som van de aanwezige stikstofminnende soorten is een maat voor de
lokale ammoniakbelasting. Bovendien vermindert ammoniak de zuur-
heid van een boomstam en zuurminnende soorten krijgen het dus
moeilijker bij ammoniakverontreiniging.

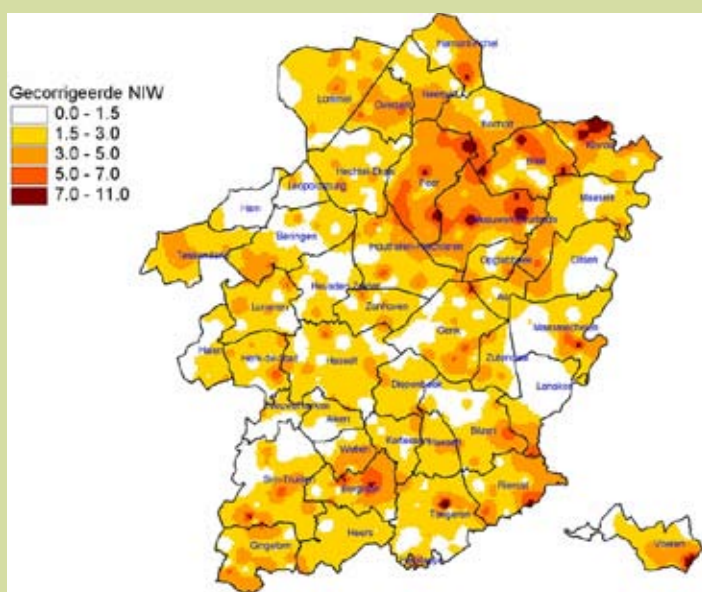
© Marc Herremans

Kauwgommos, een
warmteminnende
soort

De som van zuurminnende soorten geeft aan waar ammoniakverontreiniging het minst is doorgedrongen. Ammoniak is hoofdzakelijk afkomstig uit mest van intensieve veehouderijen. Het voorkomen van korstmossen meet langdurig gecumuleerde effecten. De afstand van het meetpunt tot grote, intensieve veehouderijen was inderdaad de belangrijkste verklarende factor voor het resultaat van ammoniakbelasting op korstmossen: meer stikstofminnende soorten dichtbij veehouderijen en meer zuurminnende soorten op grote afstand.

Het voorkomen van zuurminnende korstmossen (hogere AIW) geeft weer waar zich de laagste verontreiniging met ammoniak voordoet. Onder andere op heidevelden ver van veehouderijen kunnen zich een aantal zeer gevoelige soorten handhaven.

Het voorkomen van stikstofminnende korstmossen (hogere NIW) geeft weer waar zich de grootste belasting met ammoniak voordoet (vnl. Limburgs plateau).

De resultaten van deze studie tonen aan dat emissies van ammoniak, die we als heel gewoon en veilig beschouwen, toch zeer duidelijk meetbare dramatische effecten hebben op meer gevoelige organismen, zoals korstmossen, met drastische wijzigingen in de flora tot gevolg over de laatste decennia. Ook de gevolgen van klimaatopwarming zijn reeds heel duidelijk registreerbaar bij korstmossen.

De studie van korstmossen vormt een efficiënte en goedkope manier om de aangehouden effecten van ammoniak op het milieu te meten, monitoren en in kaart te brengen.

Meer info : Dries Van den Broeck, 0472/57.04.28, dries.vandenbroeck@natuurpunt.be

Marc Herremans, 015/29.72.42, marc.herremans@natuurpunt.be

Meer lezen : Van den Broeck *et al.* 2006 (rapport Natuur.studie)

Met de steun van : Provincie Limburg

Soortbescherming

de erosie van de biodiversiteit moet stoppen!

OVERZETACTIES

BRENGEN HEEL WAT MENSEN OP PAD

In het vroege voorjaar is het verkeer moordend voor de trage amfibieën die zich 's nachts van de overwinteringsplaatsen naar de voorplantingspoelen begeven.

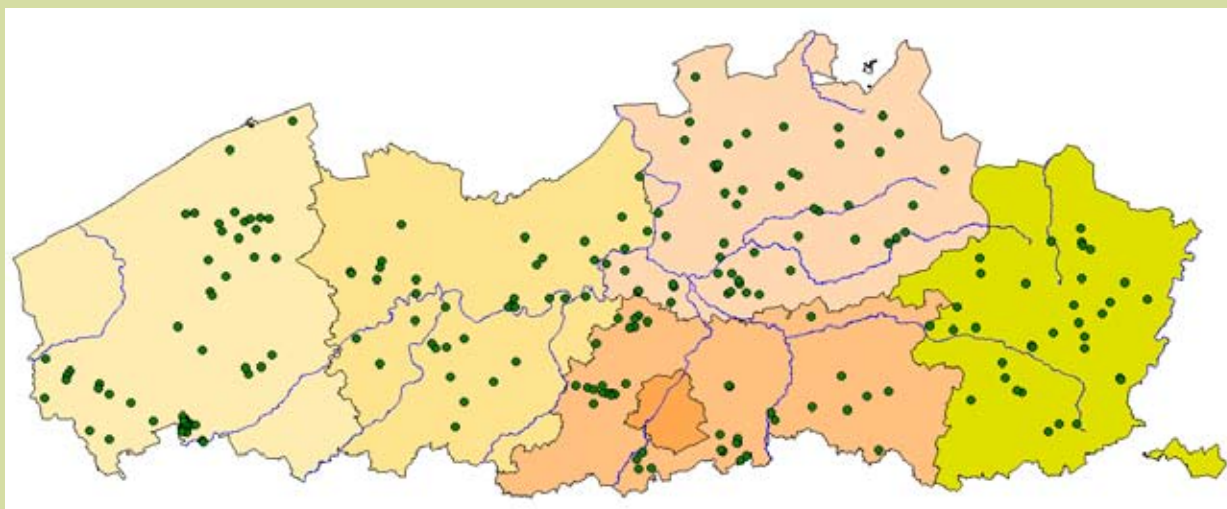
In Vlaanderen worden op heel wat plaatsen padden overgezet. Soms op initiatief van een enkeling, een bezorgde buurt, de gemeentelijke milieudienst of een plaatselijk schooltje. Ook Natuurpunt-afdelingen liggen vaak aan de basis van dergelijke acties. In 2006 werden in 74 gemeenten 147 acties georganiseerd, steeds gedragen door een grote groep gedreven vrijwilligers.

Vele overzetten halen elk jaar de lokale pers, brengen mensen samen in het duister van de nacht, worden opgenomen in gemeentelijke milieubeleidsplannen of vormen een boeiend onderdeel van een ervaringsgericht lessenpakket over leven in en om het water. Kinderen zijn steeds wildenthousiast en trekken mama en papa, zelfs oma en opa mee naar hun eigen reddingsoperatie. Mensen in beweging, samen op pad, de natuur een handje helpen waar dit zo acuut nodig is.

© Wim Van Rentergem

Padden overzetten is dolle pret!

Locaties van de paddenoverzetacties in 2006.

Deze acties hebben vooral een sensibiliserend en mobiliserend effect. Toch is het aantal amfibieën dat jaarlijks op die manier wordt gered, niet gering. In 2006 werden 162.529 kikkers, padden en salamanders veilig naar de andere kant van de weg gebracht, wat een beduidend effect zal hebben op de lokale populaties. Dit aantal ligt aanzienlijk hoger dan in 2005, toen in totaal 107.432 amfibieën werden overgezet. Deze opmerkelijke stijging heeft vooral te maken met het feit dat vanaf begin 2007 de coördinatie van alle overzetacties in professionele handen werd gegeven. Gericht opvragen van alle resultaten zorgde voor een duidelijk hogere respons dan andere jaren, toen enkel spontaan resultaten werden doorgestuurd en heel wat gegevens niet bij Hyla werden aangemeld.

Padden eisen jaarlijks een hoofdrol op, maar ook zeldzamere soorten worden geregistreerd. Zo was 2006 ook goed voor 2 rugstreeppadden, 4 vuursalamanders, 41 heikikkers en 101 kamsalamanders.

Aantal overgezette amfibieën in 2006

PROVINCIE	gewone pad	rugstreepad	bruine kikker	heikikker	groene kikkers	vuursalamander	alpenwatersalamander	kamsalamander	vinpootsalamander	kleine watersalamander	salamander (soort niet bepaald)	TOTAAL
Antwerpen	33640		2598	25	517		681		19	418	167	38065
Limburg	27608	1	2924	16	480		1046		119	227	8	32429
Oost-Vlaanderen	27254	1	2144		112	4	1231	19	26	2740	5	33536
Vlaams-Brabant	17704		2275		71		1558		202	502	183	22495
West-Vlaanderen	32124		2102		73		989	82	3	631		36004
TOTAAL	138330	2	12043	41	1253	4	5505	101	369	4518	363	162529

De aanwezigheid van enkele van deze bedreigde soorten was in sommige gemeenten zelfs de aanzet tot een ambitieus poelenplan. Zo werd in 2006 in Merelbeke een aantal poelen aangelegd nadat op een overzetactie de aanwezigheid van kamsalamander was aangetoond. Of hoe een educatieve, sensibiliserende actie kan uitgroeien tot een echt soortbeschermingsproject met internationale relevantie.

Hyla, de reptielen- en amfibieënwerkgroep van Natuurpunt, centraliseert alle gegevens en publiceert die sinds vorig jaar op www.hylawerkgroep.be. Deze data zullen ook worden gebruikt in de nieuwe Vlaamse verspreidingsatlas van reptielen en amfibieën.

Proefboring

1 week later

Graafwerken

1 maand later

© Dominique Verbelen

In Merelbeke lag de paddenoverzetactie aan de basis van een ambitieus poelenplan

Vanuit de werkgroep probeerden we in 2006 de lokale mensen vooral educatief te ondersteunen. Hyla ontwierp een informatieve stand die door vrijwilligers kan worden ontleend, op de website staan heel wat folders die kunnen worden gedownload en voor de kleintjes werd een leuk determinatieboekje gemaakt: 'herken paddemanders en slangedissen, daar kikker je van op'.

In 2006 werd ook een databank aangelegd waarin alle contactgegevens van de overzetcoördinatoren zijn opgenomen. Hierdoor zal Hyla vanaf nu elke actie nog gericht kunnen opvolgen en kan via een overzetmailinggroep ook tips, info en advies aan de coördinatoren worden gegeven.

Meer info : Dominique Verbelen, 0484/11.98.99, d.verbelen@pandora.be

Robert Jooris, 0476/38.47.28, robert.jooris@skynet.be

Meer lezen : www.hylawerkgroep.be

Met de steun van : Bombylius

BROEDKOLONIES HUISZWALUW

GERICHT VERSTERKEN MET KUNSTNESTEN

natuurpunt Vogelwerkgroep

Huiszwaluwen zijn helemaal op de mens aangewezen voor hun broedplaatsen. Ondanks de toenemende urbanisatie, nam de soort de laatste decennia met 75 % af in Vlaanderen en zo kwam ze zelfs op de Rode Lijst te staan als kwetsbaar. Hoog tijd om er iets aan te doen!

Als de omstandigheden gunstig zijn, zoals een veilige nestplaats, voldoende voedsel en modder in de buurt en weinig predatie, dan willen steeds meer huiszwaluwen uit de ruime omgeving in zo een leuke kolonie komen broeden en groeit de kolonie snel verder aan. Huiszwaluwen zijn dus op zoek naar een lokale hype! Zo een hype kan ook gecreëerd worden door de soort wat te helpen, bv. met kunstnesten of het aanbieden van modder om natuurlijke nesten te bouwen.

Huiszwaluw ©

Luc Meert / www.natuurfotoalbum.be

Ophangen kunstnesten aan de kantoren van het bedrijf Alstom (Muizen)

© Marc Herremans

Naast de studie van de nestplaatskeuze van de huiszwaluw in Limburg, waarvan in 2006 verslag werd uitgebracht, was Natuurpunt Studie ook in 2006 op diverse plaatsen betrokken bij acties voor het ondersteunen van huiszwaluwkolonies d.m.v. kunstnesten.

De belangrijkste kolonie huiszwaluwen uit het Mechelse is gevestigd aan het kantoorgebouw van het bedrijf Alstom te Muizen. Met de steun van de stad en de brandweer werden hier 40 kunstnesten opgehangen en een mestplank aangebracht over de hele lengte van de gevel.

In 2004 versterkten we reeds de kolonie huiszwaluwen aan de zandsilo's van de vestiging van Sibelco nv te Dessel met 40 kunstnesten en die blijken 2 seizoenen later allemaal bezet. Dit werkte inspirerend, en op vraag van Sibelco plaatsten we nu ook 60 kunstnesten aan de grote zandsilo's van de vestiging op de Maatheide te Lommel, waar een kolonie van ruim 80 natuurlijke nesten is gevestigd. Ondanks de enorme gebouwen is de geschikte ruimte er echter beperkt en hebben we toevlucht moeten nemen tot experimentele constructies tegen een schuine wand. Met wat geluk kan deze locatie één van de grootste kolonies van Vlaanderen worden.

Ophangen kunstnesten aan de zandsilo op de Maatheide (Lommel)

© Marc Herremans

Typisch voor kolonies in de zandige Kempen is dat de vogels het hier moeilijk hebben om goed klevende modder als nestmateriaal te vinden. Kunstnesten kunnen dan een meer duurzame nestplaats bieden dan natuurlijke nesten. Hoe minder lang de vogels aan hun nest moeten bouwen in het voorjaar, hoe groter de kans op meerdere broedsels met grotere legsels en meer uitgevlogen jongen aan het einde van het broedseizoen.

EN HET WERKT!!!

De kunstnesten geplaatst aan de watertoren te Meerdonk, waar in 2005 door renovatie een kolonie van ca. 80 nesten helemaal dreigde verloren te gaan, waren in 2006 reeds voor 60 % bezet.

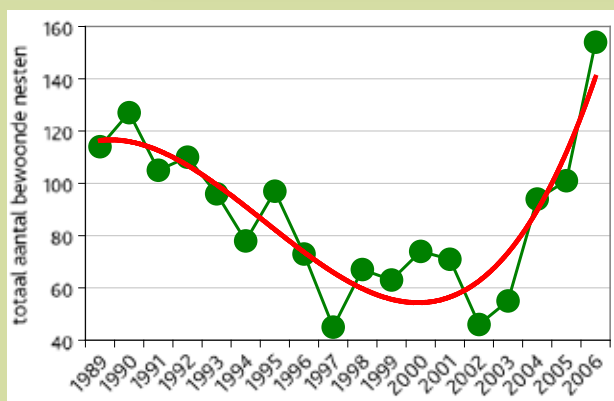
Er werden ook 47 nieuwe natuurlijke nesten gebouwd, zodat de kolonie uiteindelijk volledig hersteld kon worden (met dank aan de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening en de aannemer Renotec).

In Tessenderlo, nochtans niet bekend als de gemeente in Vlaanderen met de meest zuivere lucht, werden al meer dan 10 jaar geleden op grote schaal kunstnesten opgehangen (o.a. in de basisschool). Zo bleef er steeds een aantal nesten bezet in het centrum van de gemeente. In 2005 deden we er een schepje bovenop door met lokgeluid aan het gemeenteplein vogels aan te lokken en de hype te versterken, wat leidde tot hervestiging in kunstnesten aan het gemeentehuis en in een nabijgelegen school. Ook in de ruimere omgeving werden nieuwe natuurlijke nesten gebouwd, bijvoorbeeld onder de bruggen van het Albertkanaal. Zo kwam er een einde aan de jarenlange afname van de soort en herstelde de populatie zich tot het niveau van 20 jaar geleden.

Watertoren VMW te Meerdonk

© Marc Herremans

In Tessenderlo werd de jarenlange afname omgebogen naar een sterke toename door volgehouden inspanningen.

Meer info : Marc Herremans, 015/29.72.42, marc.herremans@natuurpunt.be

Koen Leysen, 014/47.29.50, koen.leysen@natuurpunt.be

Meer lezen : Redactie 2004 (Natuur.blad), Herremans 2006a (Natuur.oriolus),

Herremans 2006d (rapport Natuur.studie)

www.natuurpunt.be/biodiversiteit

Met de steun van : Provincie Limburg, Sibelco nv, Stad Mechelen, Gemeente Tessenderlo, Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening nv, Alstom nv, Leica

abc

WERKMAPPEN BIODIVERSITEIT

SAMEN WERKEN AAN BIODIVERSITEIT IN JE OMGEVING

Behoud van biodiversiteit is iets waar iedereen aan kan werken in zijn of haar buurt. Sommige soorten komen hoofdzakelijk voor in de buurt van mensen. Wanneer ze daar geen plaatsje meer kunnen vinden, hebben ze maar weinig alternatieven. Voor een aantal van dergelijke soorten hebben we een fiche opgemaakt met concrete acties die lokaal ondernomen kunnen worden om soorten te beschermen.

15 projectfiches zijn gebundeld in een map, die lokale afdelingen en werkgroepen kan inspireren en die ze ook aan het gemeentebestuur en bedrijven kunnen presenteren om samen lokale acties uit te werken. Van elk onderwerp werd ook een aantrekkelijke wervingsfolder uitgebracht.

Sinds het online komen van de fiches en website werd deze het afgelopen jaar 38.000 maal bezocht en werden in totaal 137.000 webpagina's geconsulteerd.

Lokale vrijwilligersgroepen werkten 10 voorbeeldprojecten uit, o.a. rond amfibieën, zwaarten en gierzwaluwen. Ook van deze acties werden promotiefolders gemaakt.

Meer info : biodiversiteit@natuurpunt.be

Meer lezen : www.natuurpunt.be/biodiversiteit, nme.milieuinfo.be

Met de steun van : Vlaamse overheid - Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Electrabelfonds via Koning Boudewijnstichting

Literatuuroverzicht

voor wie de details wil kennen

JAAARVERSLAG 2006

GECITEERDE LITERATUUR

Bollen G., Lefevre A., Palmans G., Mulkens B. & Boeckx K. 2006. Uitbouw netwerk van dagrustplaatsen voor de Ingekorven vleermuis (*Myotis emarginatus*) in het noorden van de provincie Limburg (België). Eindverslag Bijzonder Leefmilieuproject i.s.m. Provincie Limburg 2005-2006. Rapport Natuur.studie 2006/6, Natuurpunt Studie (Vleermuizenwerkgroep), Mechelen.

www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Courtens W., Martens C. & Verbelen D. 2006. Monitoring van het SBZ-V 'Poldercomplex', resultaten van het eerste jaar. Adviesnota IN.A.2006.68. INBO, Brussel.

Courtens W., Verbelen D. & Verscheure C. in druk. Eindrapport monitoring SBZ-V 'Poldercomplex'. Resultaten van het tweede jaar. INBO & Natuurpunt, Brussel & Mechelen.

Hens M., Crèvecoeur L. & Derouaux A. 2006. Actuele verspreiding van Europese hamster in België. Zoogdier 17(4): 6-9.

Herremans M. 2005. Trektelproblemen 25 jaar later : invloeden van landschap en tellers. Natuur.oriolus 71(3): 73-83.

Herremans M. 2006a. Eigenzinnige nestplaatskeuze bij Huiszwaluw *Delichon urbicum* bemoeit bescherming. Natuur.oriolus 72(2): 37-49.

Herremans M. 2006b. Nieuw! Dagstreeplijsten om de aankomst of het vertrek van zomergasten volledig te beschrijven. Natuur.oriolus 72(1): 16-17.

Herremans, M. 2006c. Nieuw! Dagstreeplijsten om het vertrek van zomergasten en de aankomst van wintergasten te beschrijven. Natuur.oriolus 72(3): 67-69.

Herremans, M. 2006d. Duurzame verbetering van de kwaliteit van het nestplaatsaanbod voor de huiszwaluw in Limburg. Eindverslag Bijzonder Leefmilieuproject Provincie Limburg 2004-2006. Rapport Natuur.studie 2006/2, Natuurpunt Studie, Mechelen.

www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Herremans M. in druk. Fenologie ruimer bekijken in relatie tot klimaatverandering. Natuur.oriolus.

Herremans, M. & Tutak, H.T. in druk. Roofvogeltrends uit PTT-tellingen in Vlaanderen 1989-2005. Natuur.oriolus.

Houthuys R. 2006. Kartering van de maretak in Zuid-West Brabant : een stand van zaken. Hyacint 1.

Leysen K. 2003a. Historiek van landtrektellen in Vlaanderen. Natuur.oriolus 69(3): 93-97.

Leysen K. 2003b. Roofvogeltrek over Vlaanderen op 9 oktober 2002. Natuur.oriolus 69(3): 104-109.

Leysen K. 2006. Fenologie : resultaten en bespreking zomervogels 2005. Natuur.oriolus 72(1): 14-18.

Leysen K. & Herremans M. 2004. Fenologie : resultaten en bespreking zomervogels 2003 en analyse trends sinds 1985. Natuur.oriolus 70(1): 33-42.

Redactie 2004. Spektakel bij Sibelco in Dessel. Natuur.blad 3(2): 40.

Steeleman R. 2006. Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant. Verslag werkjaar 2005. Onderzoek in opdracht van de Provincie Vlaams-Brabant en BRAKONA, Rapport Natuur.studie 2006/4, Natuurpunt Studie, Mechelen.

www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Steeleman R., Monnens J., Langendries R., Walleyen R., Buelens G. & De Pauw S. 2006. Paddenstoelen in de regio Leuven, 1981-2004. Verspreiding en ecologie. Natuurpunt Studie, Mechelen, 431 pp.

Van den Broek D., Polfliet T., Herremans M., Vanreusel W. & Verbeylen G. 2006. Monitoring van ammoniak en zwaveldioxide met korstmossen in Limburg. Eindverslag Bijzonder Leefmilieuproject i.s.m. Provincie Limburg 2005-2006, Rapport Natuur.studie 2006/5, Natuurpunt Studie, Mechelen.

www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Van Landuyt W. 2006. *Viscum album* L. Maretak. In : Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Bremt P., Vercruyssen W. & De Beer D. Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest. INBO, Nationale Plantentuin van België & Flo.Wer, Brussel, p. 935-936.

Verbelen D., Verbeylen G., Van Lierop F. & Moreau K. 2006. Inventarisatie 2005 en verificatie van de historische waarnemingen van de hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) in Vlaams-Brabant (Vlaanderen). Rapport Natuur.studie 2006/3, Natuurpunt Studie (Zoogdierenwerkgroep), Mechelen.

www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Verbeylen G. 2004. Inventarisatie 2004 en bescherming van de hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) in Zuid-Limburg (Vlaanderen). Rapport Natuur.studie 2004/4, Natuurpunt Studie (Zoogdierenwerkgroep), Mechelen.

Verbeylen G. 2005. Aanvulling bij hazelmuisrapport Zuid-Limburg. Natuurpunt Zoogdierenwerkgroep Vlaanderen, Mechelen.

Verbeylen G. 2006. Status and conservation of the common dormouse (*Muscardinus avellanarius*) in the province of Limburg (Flanders, Belgium). Lutra 49(2): 75-88.

Verbeylen G. 2007. Kersenpitten en hazelmuizen, een pittig verhaal. Zoogdier 18(1): 14-16.

Verbeylen G. subm. Leave no stone unturned to find out the distribution of the common dormouse (*Muscardinus avellanarius*). Lutra.

Verbeylen G. & Verbelen D. 2006. Endangered... en dan gered? Inventarisatie 2005 en concrete beschermingsmaatregelen voor de hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) in Zuid-Limburg (Vlaanderen), met bijzondere aandacht voor de bosreservaten. Rapport Natuur.studie 2006/1, Natuurpunt Studie (Zoogdierenwerkgroep), Mechelen.

www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Verbeylen G., Nijs G. & Verbelen D. in prep. Hazelmuizen in nesten. Inventarisatie 2006 en concrete beschermingsmaatregelen voor de hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) in Vlaanderen, met bijzondere aandacht voor de Zuid-Limburgse bosreservaten. Rapport Natuur.studie 2007/2, Natuurpunt Studie (Zoogdierenwerkgroep), Mechelen.

EIGEN PUBLICATIES

PUBLICATIES VAN (PERSONEEL VAN) DE DIENST, MET BEDUIDENDE ONDERSTEUNING VANUIT DE DIENST EN/OF I.S.M. DE WERKGROEPEN

Rapporten Natuurpunt Studie

Bollen G., Lefevre A., Palmans G., Mulkens B. & Boeckx K. 2006. Uitbouw netwerk van dagrustplaatsen voor de Ingekorven vleermuis (*Myotis emarginatus*) in het noorden van de provincie Limburg (België). Eindverslag Bijzonder Leefmilieu-project i.s.m. Provincie Limburg 2005-2006. Rapport Natuur.studie 2006/6, Natuurpunt Studie (Vleermuizenwerkgroep), Mechelen.
www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

De Groote D. & Herremans M. 2006. Begeleiding van de vrijwillige weidevogelbescherming in Vlaanderen 2006. Natuurpunt Studie, Mechelen.

Dekeukeleire D. & Nicaise J.-P. 2006. Chiropterologisch onderzoek in het Blekkerbos. Rapport Natuur.studie 2006/7, Natuurpunt Studie (Vleermuizenwerkgroep), Mechelen.
www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Herremans M. 2006. Duurzame verbetering van de kwaliteit van het nestplaatsaanbod voor de huiszwaluw in Limburg. Eindverslag Bijzonder Leefmilieu-project Provincie Limburg 2004-2006. Rapport Natuur.studie 2006/2, Natuurpunt Studie, Mechelen.
www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Steeman R. 2006. Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant. Verslag werkjaar 2005. Onderzoek in opdracht van de Provincie Vlaams-Brabant en BRAKONA, Rapport Natuur.studie 2006/4, Natuurpunt Studie, Mechelen.
www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Steeman R., Monnens J., Langendries R., Walleyen R., Buelens G. & De Pauw S. 2006. Paddenstoelen in de regio Leuven, 1981-2004. Verspreiding en ecologie. Natuurpunt Studie, Mechelen, 431 pp.

Van den Broek D., Polfliet T., Herremans M., Vanreusel W. & Verbeylen G. 2006. Monitoring van ammoniak en zwaveldioxide met korstmossen in Limburg. Eindverslag Bijzonder Leefmilieu-project i.s.m. Provincie Limburg 2005-2006, Rapport Natuur.studie 2006/5, Natuurpunt Studie, Mechelen.
www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Verbelen D., Verbeylen G., Van Lierop F. & Moreau K. 2006. Inventarisatie 2005 en verificatie van de historische waarnemingen van de hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) in Vlaams-Brabant (Vlaanderen). Rapport Natuur.studie 2006/3, Natuurpunt (Zoogdierenwerkgroep), Mechelen.
www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Verbeylen G. & Verbelen D. 2006. Endangered... en dan gered? Inventarisatie 2005 en concrete beschermingsmaatregelen voor de hazelmuis (*Muscardinus avellanarius*) in Zuid-Limburg (Vlaanderen), met bijzondere aandacht voor de bosreservaten. Rapport Natuur.studie 2006/1, Natuurpunt Studie (Zoogdierenwerkgroep), Mechelen.
www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie

Andere

Adriaens P. & Driessens G. 2006. Mongoolse Pieper *Anthus godlewski* Oostende in november-december 2005. *Natuur.oriolus* 72(4): 127-131.

Adriaens P., Vandegehuchte M. en de leden van het BAHC 2006. Zeldzame vogels in België in 2004. Tweeëndertigste rapport van het Belgisch Avifaunistisch Homologatiecomité. *Natuur.oriolus* 72(2): 50-55.

Bauwens D., Jooris R., Verbelen D. & Dochy O. 2006. Poelen en amfibieën in West-Vlaanderen. Resultaten van een grootschalig poelenonderzoek door vrijwilligers in 2000-2005. Provincie West-Vlaanderen, Brugge, i.s.m. Instituut voor Natuur en Bosonderzoek, Brussel en Hyla, amfibieën en reptielenwerkgroep van Natuurpunt.

Driessens G. 2006a. Oplossing raadsselfoto 25. *Natuur.oriolus* 72(2): 70.

Driessens G. 2006b. Oplossing raadsselfoto 26. *Natuur.oriolus* 72(3): 115.

Driessens G. 2006c. Oplossing raadsselfoto 27. *Natuur.oriolus* 72(4): 151.

Engelen P. 2006. Herpetofauna van het Nationaal Park Hoge Kempen. Jaarboek Likona 2005: 98-105.

Hens M., Vercoutere B. & Verbeylen G. 2006. Burrow distribution in relation to cropping patterns and landscape characteristics in a low-density Common hamster population in Flanders, Belgium. Abstracts of the 14th Annual Meeting of the International Hamster Work Group, Münsterschwarzach (Bavaria, Germany), 1-3/10/06. Bavaria, Germany, p. 8.

Herremans M. 2006. Predatie door slak op legsel van Merel *Turdus merula*? *Natuur.oriolus* 72(4): 133-135.

Herremans M. 2006. Hybride Ringmus *Passer montanus* & Huismus *P. domesticus*, Zichem 2004 en 2005. *Natuur.oriolus* 72(3): 81-84.

Herremans M. 2006. Eigenzinnige nestplaatskeuze bij Huiszwaluw *Delichon urbicum* bemoeilijkt bescherming. *Natuur.oriolus* 72(2): 37-49.

Lefevre A., Forget F., Holsbeek L. & Van der Wijden B. 2006. The importance of Eurobats for Belgium. Eurobats 15th anniversary. Publication Series 1: 35-39.

Lehouck M. & Jooris R. 2006 (in druk). Een groeve voor de Vroedmeesterpad. Brakona Jaarboek 2005.

Leyssen K. 2006. Fenologie: resultaten en bespreking zomervogels 2005. *Natuur.oriolus* 72(1): 14-18.

Meuwis T. 2006. Paddenstoelenatlas. ZWAM. Heksenkring 25(4): 5.

Moreau K. 2006. Vliegt de zwaluw hoog... dan blijft het weer mooi en droog. Vlaams-Brabantse Milieukrant 9(33): 8-9.

Moreau K. 2006a. Aandacht voor soorten. Landschapskrant Regionaal Landschap Dijleland 8(1): 3.

Moreau K. 2006b. Bijna een zeldzaamheid : SOS Zwaluwen! Landschapskrant Regionaal Landschap Dijleland 8(1): 3.

Moreau K. 2006c. Aandachtssoorten. De Vlaams-Brabantse Koepel voor Natuurstudie. Landschapskrant Regionaal Landschap Noord-Hageland oktober-nummer: 3.

Moreau K. 2006d. Aandacht voor soorten. Landschapskrant Regionaal Landschap Groene Corridor december-nummer: 6.

Moreau K. 2006e. De Middelste Bonte Specht *Dendrocopos medius* in Meerdaalwoud. Natuur. oriolus 72(1): 4-13.

Moreau K. (in druk). Uitzonderlijke aantallen Pestvogels in Vlaams-Brabant tijdens de winters 2004-2005 en 2005-2006. Brakona Jaarboek 2005.

Moreau K., Verbelen, D. & Verbeylen, G. 2006. Hazelmuizen in Vlaams-Brabant, tegenwoordige of verleden tijd? De Boom.klever 34(1): 16-20.

Polfliet T., Herremans M. & Van Lierop F. 2006. Biodiversiteit in jouw gemeente : een leergemeenschap voor soortbescherming. Technische fiches. Natuurpunt Studie, Mechelen, 65 pp.

Redactie 2006a. Kameleonspin is Europese spin van het jaar. Natuur.blad 5(2): 12.

Redactie 2006b. Meer dan 2000 salamanders gered in Geel! Natuur.blad 5(2): 40.

Redactie 2006c. Studiedag over bedreigde amfibieën. Natuur.blad 5(2): 40.

Redactie 2006d. Nesten voor vogels en vleermuizen. Natuur.blad 5(3): 22-23.

Redactie 2006e. Korstmossen vertellen iets over de luchtkwaliteit. Natuur.blad 5(4): 13.

Steeman R. 2006. Graslandpaddenstoelen : indicatoren voor schrale graslanden. Resultaten van inventarisaties in het Dijleland. Leuven. Boomklever 34(3): 78-86.

Steeman R. 2006. Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant (2005-2009). Natuurpunt Studie - Nieuwsbrief Zwammen 6(1): 38.

Steeman R. 2006. Paddenstoelenproject in West-Vlaanderen. Natuurpunt Studie - Nieuwsbrief Zwammen 6(1): 38.

Steeman R. 2006. Bijzondere vondsten in Vlaams-Brabant. Natuurpunt Studie - Nieuwsbrief Zwammen 6(1): 38.

Steeman R. 2006. Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant. Natuurpunt Studie - Nieuwsbrief Zwammen 6(2): 39-40.

Steeman R. 2006. Paddenstoelen in de regio Leuven, verspreiding en ecologie (1981-2004). Natuurpunt Studie - Nieuwsbrief Zwammen 6(4): 4.

Steeman R. 2006. Paddenstoelenproject in Vlaams-Brabant (2005-2009). BRAKONA-Nieuwsbrief 6(2): 8.

Steeman R. 2006. Bijzondere vondsten in Vlaams-Brabant. BRAKONA-Nieuwsbrief 6(2): 6-7.

Steeman R. 2006. Paddenstoelen in de regio Leuven, verspreiding en ecologie (1981-2004). VMV vzw - Nieuwsbrief 4(16): 2.

- Steeleman R. 2006. Paddenstoelen zoeken in Vlaanderen, een aanmoediging voor beginners. *Natuur.focus* 5(1): 34.
- Steeleman R. 2006. Beheer van 'wasplatenweiden' in Oost-Brabant. *Natuur.focus* 5(3): 99-100.
- Steeleman R. 2006. Paddenstoelen zoeken in Vlaanderen. *Natuur.blad* 5(1): 40.
- Symens D., Baeten S., Driessens G., Faveyts W., Nietvelt H., Vanderydt C. & Veraghtert W. 2006a. Bijzondere waarnemingen voorjaar 2005. *Natuur.oriolus* 72(1): 19-30.
- Symens D., Baeten S., Driessens G., Faveyts W., Nietvelt H., Vanderydt C. & Veraghtert W. 2006b. Bijzondere waarnemingen zomer 2005. *Natuur.oriolus* 72(2): 57-62.
- Symens D., Baeten S., Driessens G., Faveyts W., Nietvelt H., Vanderydt C. & Veraghtert W. 2006c. Bijzondere waarnemingen najaar 2005. *Natuur.oriolus* 73(3): 85-104.
- Symens D., Baeten S., Driessens G., Faveyts W., Nietvelt H., Vanderydt C. & Veraghtert W. 2006d. Bijzondere waarnemingen winter 2005-2006. *Natuur.oriolus* 73(4): 136-145.
- Van den Broeck D. & Herremans M. 2006. Korstmossen meten Limburgse en Brabantse luchtkwaliteit. *Natuur.focus* 5(4): 141.
- Van den Broeck D. 2006. Korstmossen op Zomereiken in het Nationaal Park Hoge Kempen - bio-indicatoren van luchtverontreiniging en klimaatwijzigingen. *Jaarboek Likona* 2005: 44-49.
- Van den Broeck D., Aptroot A. & Jordaens D. 2006. Een lichenologisch verslag van het voorjaarsweekend 2006 naar Zeeuws-Vlaanderen en aangrenzend België. *Buxbaumiella* 75: 16-25.
- Van den Broeck D. & Jordaens D. 2006. De lichenen van Sint-Margriete en omgeving (Oost-Vlaanderen) : 20 jaar later. *Muscillanea* 25: 30-35.
- Van den Broeck D. 2006. Korstmossen op Zomereiken in het Nationaal Park Hoge Kempen - bio-indicatoren van luchtverontreiniging en klimaatwijzigingen *Jaarboek Likona* 2005: 44-49.
- Van Dyck H., Vanreusel W., Cortens J. & Jacobs M. 2006. Klaverblauwtjes & co. Naar een netwerk van warm en bloemrijk grasland in Oost-Limburg. *Natuur.focus* 5(3): 81-86.
- Vanreusel W. 2006. Vlinders en Veeteelt. *Natuur.focus* 5(3): 138.
- Vanreusel W. 2006. Jacobskruiskruid pest zichzelf weg. *Natuur.focus* 5(3): 138-139.
- Vanreusel W. 2006. Detailstudie naar verstoring. *Natuur.focus* 5(3): 139.
- Vanreusel W. 2006. Nationaal Park Hoge Kempen: paradijs voor dagvlinders. *Jaarboek Likona* 2005: 66-71.
- Verbelen D. 2006. Merelbeke: een hotspot voor amfibieën. *Snep* 5(1): 54-55.
- Verbelen D. 2006. De Witte van Sichem kwaakt verkeerd. *Natuur.focus* 5(1): 30.
- Verbeylen G. 2006. Zoogdieren verschijnen en verdwijnen: het staat in de sterren geschreven. *Natuur.focus* 5(4): 140.
- Verbeylen G. 2006. Haar van eikelmuis in uitwerpsel steenmarter. *Zoogdier* 17(2): 18-19.
- Verbeylen G. 2006. Hazelmuis in Vlaanderen: het relaas van een zoektocht. *Zoogdier* 17(3): 3-5.

Verbeylen G. 2006. Status and conservation of the common dormouse (*Muscardinus avellana-rius*) in the province of Limburg (Flanders, Belgium). *Lutra* 49(2): 75-88.

Verbeylen G. 2006. Verslag van de 6th International Conference on Dormice (Gliridae), Siedlce (Polen), 20-24 september 2005. *Zoogdier* 17(1): 25-27.

Verdonck J. 2006. Poelenproject in Merelbeke verwent amfibieën. *Natuur.blad* 5(1): 38-39.

Walley R., Veraghtert W. & Steeman R. 2006. Nieuwe vindplaatsen van Violetvlekkende moeras-melkzwam (*Lactarius aspideus*). *Natuurpunt Studie - Nieuwsbrief Zwammen* 6(1): 40.

Willockx R. 2006. Gladde slang: geheimen ontsluit. *Natuur.Blad* 5(4): 36-37.

Projecten

externe projecten en opdrachten
gestart, uitgevoerd of beëindigd in 2006

Biodiversiteit in jouw gemeente
NME-project Vlaamse overheid (2004-06)
Uitgevoerd door Natuurpunt Studie i.s.m. werkgroepen en afdelingen

Mensen samen voor biodiversiteit in hun straat
Electrabelfonds – Koning Boudewijn Stichting (2004-06)
Uitgevoerd door Natuurpunt Studie i.s.m. werkgroepen en afdelingen

Organisatie van BRAKONA (Brabantse Koepel voor Natuurstudie)
Project i.s.m. Provincie Vlaams-Brabant
Uitgevoerd door Natuurpunt Studie

Paddenstoelenatlas in de regio Leuven
Bijzonder Natuurbeschermingsproject met de steun van en i.s.m. Provincie Vlaams-Brabant (2001-05)
Uitgevoerd door Natuurpunt Studie i.s.m. werkgroepen en afdelingen

Aanzet tot atlasproject voor de paddenstoelen in Vlaams-Brabant
Bijzonder Natuurbeschermingsproject met de steun van en i.s.m. Provincie Vlaams-Brabant (2006-200*)
Uitgevoerd door Natuurpunt Studie i.s.m. werkgroepen en afdelingen

Monitoring van ammoniak en zwaveldioxide met korstmossen in de provincie Limburg
Bijzonder Leefmilieuproject i.s.m. Provincie Limburg (2005-06)
Uitgevoerd door Natuurpunt Studie

Monitoring van ammoniak en zwaveldioxide met korstmossen in Vlaams-Brabant
Bijzonder Natuurbeschermingsproject met de steun van en i.s.m. Provincie Vlaams-Brabant (2006-07)
Uitgevoerd door Natuurpunt Studie

Duurzame verbetering van de kwaliteit van het nestplaatsaanbod voor de huiszwaluw in Limburg
Bijzonder Leefmilieuproject i.s.m. Provincie Limburg (2004-06)
Uitgevoerd door Natuurpunt Studie i.s.m. werkgroepen en afdelingen

Coördinatie vrijwilligers vogelmonitoring compensatiegebied 'Poldercomplex'
Opdracht met de steun van AWZ/AMT i.s.m. INBO (2004-200*)
Uitgevoerd door Natuurpunt Studie i.s.m. Vogelwerkgroep Mergus (Noord-West-Vlaanderen)

Coördinatie van de erkende deskundigen weidevogelbeheer voor het campagnejaar 2006
Opdracht AMINAL/ANB (2006)
Uitgevoerd door Natuurpunt Studie i.s.m. vogelwerkgroepen

Inventarisatie en advies voor behoud van kritische soorten herpetofauna (o.a. vuursalamander, ringslang) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
 Project i.s.m. BIM (Brussels Hoofdstedelijk Gewest)
 Uitgevoerd door Natuurpunt Studie Hyla-werkgroep

Boomkikkers over grenzen – Interreg III ‘people to people’
 Europees samenwerkingsproject met vele partners (2005-06)
 Uitgevoerd door Natuurpunt Studie Hyla-werkgroep.

Bescherming boomkikker De Maten, Maaswinkel en Wijdevenheide : onderzoeken en wegwerken van knelpunten
 Bijzonder Leefmilieu-project i.s.m. Provincie Limburg (2006-07)
 Uitgevoerd door Natuurpunt Studie Hyla-werkgroep

Gemeenten Adopteren Limburgse Soorten – GALS (module dagvlinders)
 Opdracht i.s.m. Regionaal Landschap Kempen en Maasland en Provincie Limburg
 Uitgevoerd door Natuurpunt Studie

Educatief project gedrag vleermuizen en ontsluiting kolonie abdij Postel door webcamera
 Project i.s.m. Provincie Antwerpen (2005-06)
 Uitgevoerd door Natuurpunt Studie Vleermuizenwerkgroep

Uitbouw netwerk van dagrustplaatsen voor de ingekorven vleermuis in het noorden van de provincie Limburg (België).
 Bijzonder Leefmilieu-project met de steun van en i.s.m. Provincie Limburg (2005-06)
 Uitgevoerd door Natuurpunt Studie Vleermuizenwerkgroep

Chiropterologisch onderzoek in het Blekkerbos
 Onderzoek met de steun van en i.s.m. Bosgroep Oost-Vlaanderen Noord vzw
 Uitgevoerd door Natuurpunt Studie Vleermuizenwerkgroep

Monitoring vleermuizen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
 Opdracht i.s.m. VUB en BIM (Brussels Hoofdstedelijk Gewest) (2006-09).
 Uitgevoerd door Natuurpunt Studie Vleermuizenwerkgroep

Uitwerken van een soortbeschermingsplan voor de eikelmuis in de Vlaamse Ardennen
 Soortenbeschermingsproject met de steun van en i.s.m. Provincie Oost-Vlaanderen en Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen (2006-07)
 Uitgevoerd door Natuurpunt Studie i.s.m. zoogdierenwerkgroepen

Verspreiding en beschermingsmaatregelen voor de eikelmuis in Vlaams-Brabant
 Bijzonder Natuurbeschermingsproject met de steun van en i.s.m. Provincie Vlaams-Brabant (2006-07).
 Uitgevoerd door Natuurpunt Studie i.s.m. zoogdierenwerkgroepen

Verspreiding van de eikelmuis in West-Vlaanderen

Onderzoek met de steun van en i.s.m. Provincie West-Vlaanderen in het kader van Niveau 3-project interfluvium Leie-Schelde

Uitgevoerd door Natuurpunt Studie Zoogdierenwerkgroep Zuid-West-Vlaanderen en Zoogdierenwerkgroep Westland

Voorkomen en verspreiding van de hazelmuis in Vlaams-Brabant

Bijzonder Natuurbeschermingsproject met de steun van en i.s.m. Provincie Vlaams-Brabant (2005-06)

Uitgevoerd door Natuurpunt Studie i.s.m. zoogdierenwerkgroepen

Inventarisatie van de hazelmuis in de Zuid-Limburgse bosreservaten en in de gemeente Voeren

Onderzoek met de steun van en i.s.m. INBO en Gemeente Voeren

Uitgevoerd door Natuurpunt Studie Zoogdierenwerkgroep

Giften en sponsors

voor wie specifieke natuurstudieprojecten
en natuurstudiewerkgroepen wil ondersteunen,
omdat de vrijwilligers het verdienen!

GIFTEN EN SPONSORS

Momenteel genieten de natuurstudiewerkgroepen binnen Natuurpunt geen structurele financiële ondersteuning in Vlaanderen, noch door de overheid, noch vanuit de vereniging Natuurpunt.

Natuurpunt Studie vzw geniet wel een erkenning als gewestelijke thematische vereniging van de Vlaamse Overheid en kan daarmee, samen met opdrachten uit de koepelvereniging Natuurpunt, een deel van de kosten voor personeel op het secretariaat dekken. Helaas, noch de 9 gewestelijke thematische werkgroepen (waarvan de meeste qua inhoud en omvang van de werking kwalificeren voor gewestelijke thematische erkenning), noch de 165 lokale werkgroepen beschikken over structurele werkmiddelen, behalve diegene die functioneren binnen een (grote) afdeling van Natuurpunt. Hier en daar zijn er soms werkgroepen die via een project, opdracht of vergoeding voor het aanleveren van gegevens tijdelijk wat financiële ruimte weten te verwerven. Dat wil zeggen dat de vrijwillige medewerkers die zich toeleggen op natuurstudie niet allen onvermoeibaar hun tijd en kennis gratis leveren, maar zelf doorgaans ook nog volledig opdraaien voor al de kosten van (soms duur) studiemateriaal en het verenigingsleven (contactblad, uitstappen, ...). Dit kan een belemmering vormen om natuurstudie door vrijwilligers in Vlaanderen tot zijn volle capaciteit te ontwikkelen.

Hoewel we de internationale trend volgen dat biodiversiteit een werelderfgoed is en dat kennis van biodiversiteit maximaal vrij voor iedereen beschikbaar moet zijn, is het anderzijds – gezien de afwezigheid van voldoende structurele middelen – toch logisch dat (sommige) werkgroepen verkiezen om de biologische informatie in hun databanken af te schermen en waar mogelijk te verzilveren. Enkel wanneer er voldoende structurele werkmiddelen voor alle gelederen van het verenigingsweefsel zijn, kan het principe 'free for all' zonder een ongemakkelijk of wrang gevoel ook overal vrolijk toegepast worden.

In deze context zijn directe giften en sponsors voor natuurstudieprojecten en -werkgroepen dus meer dan aangewezen en welkom. De natuur en de vrijwilligers zullen je dankbaar zijn! Met meer middelen kunnen we nog meer realiseren!

Wanneer giften gestort worden op het rekeningnummer 230-0524745-92 van Natuurpunt Studie (Coxiestraat 11, 2800 Mechelen) met vermelding van 'gift voor' gevolgd door het nummer van een project of werkgroep, wordt deze gift toegewezen aan het overeenkomstige project of de betreffende werkgroep. Giften op dit rekeningnummer zonder vermelding van project- of werkgroepnummer worden gebruikt voor de werking van het secretariaat van Natuurpunt Studie.

Voor giften vanaf 30 euro wordt automatisch een fiscaal attest afgeleverd.

Een lijst van de nummers voor projecten en werkgroepen vind je hierna.

Informatie over algemene giften voor de werking van de Natuurpunt-koepel of de aankoop van natuurgebieden kan je vinden op de giften-website : www.natuurpunt.be/default.asp?ID=603.

PROJECT- EN WERKGROEPNUMMERS :

2000	Algemene kosten studie
2050	Algemene kosten communicatie (tijdschriften, cyberflitsen, ...)
2052	Communicatie : Natuur.focus
2053	Communicatie : Natuur.oriolus
2055	Communicatie : Nieuwsbrief Mossen en Lichenen, Planten, Paddenstoelen
2151	Hyla, gewestelijke werkgroep amfibieën en reptielen
2201	Gewestelijke Werkgroep Mossen- en Korstmossen
2251	Gewestelijke Werkgroep Ongewervelden
2256	Gewestelijke Vlinderwerkgroep
2255	WID Werkgroep Invertebraten Dender
2301	Gewestelijke Werkgroep Paddenstoelen
2302	Paddenstoelen-project Vlaams-Brabant
2351	Gewestelijke Werkgroep Planten
2357	Plantenwerkgroep Gent
2358	Plantenwerkgroep West-Vlaanderen
2401	Gewestelijke Vogelwerkgroep
2404	Vogels : BAHC (homologatiecommissie zeldzame vogels)
2405	Vogels : trektellingen
2406	Vogellijn
2407	Belgische Vogeldag
2409	Gewestelijke Gierzwaluwwerkgroep
2410	Gewestelijke werking bescherming kerkuil
2411	Gewestelijke werking bescherming steenuil
2412	Gewestelijke werking bescherming weidevogels
2413	Gewestelijke werking bescherming zwaluwen
2414	Natuurstudiegroep Dijleland
2415	Natuurstudiewerkgroep Rupelstreek (natuurstudie/vogels)
2416	Vogelwerkgroep Boven-Schelde
2417	Vogelwerkgroep Brussel
2418	Vogelwerkgroep Cinerea (Denderstreek)
2419	Vogelwerkgroep De Wielewaal (samenvloeiing 3 Nete's)
2420	Vogelwerkgroep Fruitstreek
2421	Vogelwerkgroep Klein-Brabant
2422	Vogelwerkgroep Maasland
2423	Vogelwerkgroep Mandelstreke
2424	Vogelwerkgroep Markvallei
2425	Vogelwerkgroep Meanderland (Mol-Geel-Meerhout)
2426	Vogelwerkgroep Regio Mechelen
2427	Vogelwerkgroep Midden-Limburg
2428	Vogelwerkgroep Noorderkempen
2429	Vogelwerkgroep Noord-Oost-Vlaanderen
2430	Vogelwerkgroep Noordwest-Brabant
2431	Vogelwerkgroep Mergus (Noord-West-Vlaanderen)

2432	Vogelwerkgroep Oost-Brabant
2433	Vogelwerkgroep Schelde-Leie
2435	Vogelwerkgroep Voorkempen
2436	Vogelwerkgroep Waasland-Noord
2437	Vogelwerkgroep Westkust
2438	Vogelwerkgroep Westland
2439	Vogelwerkgroep Zuidoost-Limburg
2440	Vogelwerkgroep Zuid-West-Vlaanderen
2451	Gewestelijke Zoogdierenwerkgroep
2453	Gewestelijke werking bescherming hazelmuis
2456	Gewestelijke werking bescherming eikelmuis
2461	Gewestelijke Vleermuizenwerkgroep
2465	Nacht van de Vleermuis
2470	Gewestelijke werking bescherming hamster
2477	Rare Bird Alert

Natuurpunt Studie en de gewestelijke werkgroepen

NATUURPUNT STUDIE

Natuurpunt Studie is het werkingsveld binnen Natuurpunt dat vrijwilligers stimuleert om informatie over biodiversiteit in Vlaanderen te verzamelen en ter beschikking te stellen om zo te komen tot een objectieve normering van de toestand van de natuur en van het natuurbehoud en bij te dragen tot een maximaal behoud van onze biodiversiteit. Door het grote netwerk van vrijwilligers kunnen onevenaarbare resultaten verzameld worden voor inventarisaties en monitoring (zie www.natuurpunt.be/jaarrapportstudie). De dienst publiceert de tijdschriften *Natuur.focus* en *Natuur.oriolus*. Natuurpunt Studie ondersteunt en coördineert het vrijwilligersweefsel onder andere via 9 gewestelijke thematische werkgroepen.

Voor meer info: Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen, 015/29.72.42, studie@natuurpunt.be

ZOOGDIERENWERKGROEP

De Zoogdierenwerkgroep van Natuurpunt Studie legt zich toe op de inventarisatie en de bescherming van alle inheemse zoogdieren in Vlaanderen. Het in kaart brengen van de verspreiding vormt de basis voor een effectieve bescherming. Daarnaast trachten we zoveel mogelijk informatie te verzamelen rond ecologie, inventarisatiemethodes, bescherming en zelfs bestrijding van allerlei zoogdiersoorten, zowel via literatuur als door eigen onderzoek. Om vrijwilligers hierover te informeren worden er hierover activiteiten georganiseerd, zoals infoavonden en thematische excursies. De vele inventarisaties die we uitvoeren, worden opgeslagen in de Zoogdierendatabank en leiden na verwerking tot diverse publicaties. Regelmatig verschijnt het elektronisch contactblad 'Zoog.flits'.

Voor meer info: Goedele Verbeylen, Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen, 015/29.72.44, info@zoogdierenwerkgroep.be, www.zoogdierenwerkgroep.be

ONGEWERVELDENWERKGROEP

De Ongewerveldenwerkgroep van Natuurpunt Studie is een vrij recente werkgroep die zich bezighoudt met allerlei activiteiten rond ongewervelden. Het voornaamste instrument is de maandelijkse digitale nieuwsbrief 'focus@ongewervelden'. Via deze nieuwsbrief worden geïnteresseerden op de hoogte gehouden van activiteiten en cursussen rond het thema ongewervelde diersoorten. Tegelijk is het een verbindingsschakel tussen wetenschapper en vrijwilliger. Via de nieuwsbrief worden vrijwilligers op de hoogte gebracht van lopende onderzoeken en worden oproepen verspreid tot medewerking aan inventarisatie- of andere projecten. Gratis inschrijven op de nieuwsbrief kan op aanvraag bij focus.ongewervelden@telenet.be.

Voor meer info: Marc Zwertvaegher, Valeriaanstraat 4, 9032 Wondelgem, 09/253.52.85, focus.ongewervelden@telenet.be

MOSSEN- EN KORSTMOSSENWERKGROEP

De Mossen- en Korstmossenwerkgroep organiseert inventarisaties en educatieve activiteiten om de kennis van soorten en informatie over de verspreiding van mossen en korstmossen te vergroten. De laatste jaren is er meer en meer belangstelling om korstmossen te gebruiken als indicatoren voor luchtverontreiniging en klimaatopwarming.

Voor meer info: Dries Van den Broeck, Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen, 015/29.72.42, dries.vandenbroeck@natuurpunt.be

VOGELWERKGROEP

De 'Vlaamse Vogelwerkgroep' is de vertegenwoordiger binnen Natuurpunt Studie voor de tientallen lokale en regionale vogelwerkgroepen die in het land actief zijn. Studie en bescherming van wilde vogels vormen de hoofdbekommernis van al de lokale werkgroepen, die hier elk hun eigen invulling aan geven. De Vlaamse Vogelwerkgroep houdt het overzicht, en coördineert en vertegenwoordigt de honderden actieve vrijwilligers. De Vlaamse Vogelwerkgroep was mee initiatiefnemer voor de realisatie van de 'Atlas van de Vlaamse Broedvogels 2000-2002' en is ze partner om samen met het INBO vanaf 2007 de algemene broedvogels in Vlaanderen te monitoren (ABV).

Vier maal per jaar publiceert de Vogelwerkgroep i.s.m. Natuurpunt Studie het tijdschrift Natuur. oriolus, de populair wetenschappelijke periodiek over ornithologie in Vlaanderen.

Voor meer info: Bert Van Der Krieken, Tisseltsesteenweg 64, 2830 Willebroek
Gerald Driessens, Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen,
015/29.72.27, gerald.driessens@natuurpunt.be

PLANTENWERKGROEP

In Vlaanderen zijn onder de koepel van Natuurpunt Studie een 30-tal plantenwerkgroepen actief. Een van hun activiteiten bestaat uit het systematisch inventariseren van gebieden. Via Flo.Wer worden de gegevens van deze werkgroepen samen met gegevens van individuele waarnemers en instituten gecentraliseerd in de centrale Florabank, beheerd door het INBO.

Via haar plantenwerkgroepen wil Natuurpunt Studie niet alleen ervaren plantenliefhebbers bereiken, maar vooral ook met beginnende enthousiastelingen stap voor stap de bij ons in het wild voorkomende planten leren herkennen.

Voor meer info: www.plantenwerkgroep.be en Tim Polfliet, Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11,
2800 Mechelen, 015/29.72.73, tim.polfliet@natuurpunt.be

PADDENSTOELENWERKGROEP

De Paddenstoelenwerkgroep van Natuurpunt Studie omvat 15 regionale paddenstoelenwerkgroepen. Deze organiseren educatieve excursies rond paddenstoelen en inventarisaties. Waarnemingen worden gebruikt om inzicht te krijgen in de diversiteit, verspreiding en achteruitgang van paddenstoelen in Vlaanderen. In Vlaams-Brabant werd in 2001 een atlasproject opgestart met ondersteuning van de provincie, dat resulteerde in een verspreidingsatlas van de paddenstoelen in de regio Leuven.

Momenteel loopt er een laagdrempelig project waarbij iedereen wordt opgeroepen om mee te zoeken naar 60 gemakkelijk herkenbare soorten. Hiermee willen we vrijwilligers aansporen om naar paddenstoelen te kijken en gegevens door te sturen.

Voor meer info: www.natuurpunt.be

Coördinatie project Natuurpunt Studie: Roosmarijn Steeman, Coxiestraat, 2800 Mechelen,
015/29.72.22, roosmarijn.steeman@natuurpunt.be

Cursussen Natuurpunt Educatie: Tineke Thijs, 014/47.29.55, tineke.thijs@natuurpunt.be

Vlaamse Paddenstoelenwerkgroep Natuurpunt: Hans Vermeulen en Wim Veraghtert,
014/47.29.53, hans.vermeulen@natuurpunt.be en wim.veraghtert@natuurpunt.be

VLEERMUIZENWERKGROEP

In 1979 richtten enkele enthousiastelingen de Vleermuizenwerkgroep op. Aanvankelijk werden vooral overwinteringsplaatsen voor vleermuizen ingericht. Later werd het opsporen van zomerkolonies van vleermuizen en het onderzoek met behulp van zogenaamde vleermuizendetectors steeds belangrijker. Nu telt de werkgroep meer dan 100 actieve leden in heel Vlaanderen die zich bezighouden met het inventariseren van vleermuizen, het organiseren van diavoordrachten en wandelingen voor het ruime publiek en het geven van advies bij gevallen van overlast. Hiermee draagt de Vleermuizenwerkgroep bij tot een groter draagvlak voor de bescherming van vleermuizen. De nieuwsbrief van de Vleermuizenwerkgroep 'Chirocontact' kan je aanvragen via vleermuizen@natuurpunt.be.

Voor meer info: Alex Lefevre, Klissenhoek 85, 2290 Vorselaar, 015/29.72.44,
vleermuizen@natuurpunt.be

Hyla

Hyla, de Amfibieën- en Reptielenwerkgroep van Natuurpunt Studie, coördineert de werking van de lokale Hyla-werkgroepen, informeert door voordrachten, educatieve folders, tentoonstellingen, wetenschappelijke publicaties, excursies, studiedagen en een uitgebreide website. Door een laagdrempelige aanpak probeert Hyla ook het brede publiek te betrekken bij haar werking. Jaarlijks zetten de lokale Hyla-werkgroepen tienduizenden amfibieën veilig de weg over (>160.000 in 2006). Met het aanleggen van poelen creëert Hyla zowel in natuurgebied als in landbouwgebied nieuwe biotopen voor kikkers en salamanders. Een recent project stimuleert mensen om tuinvijvers voor amfibieën en reptielen aan te leggen. Ook worden beheerdagen georganiseerd voor specifieke habitats voor o.a. vroedmeesterpad, vuursalamander en gladde slang. De Hyla-databank van verspreidingsgegevens is de belangrijkste bron van informatie voor bijna alle studies rond amfibieën en reptielen in Vlaanderen. Het elektronisch contactblad (Hyla.flits) verschijnt 5x/jaar.

Voor meer info: Robert Jooris, Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen, 015/29.72.44,
info@hylawerkgroep.be, www.hylawerkgroep.be

VLINDERWERKGROEP

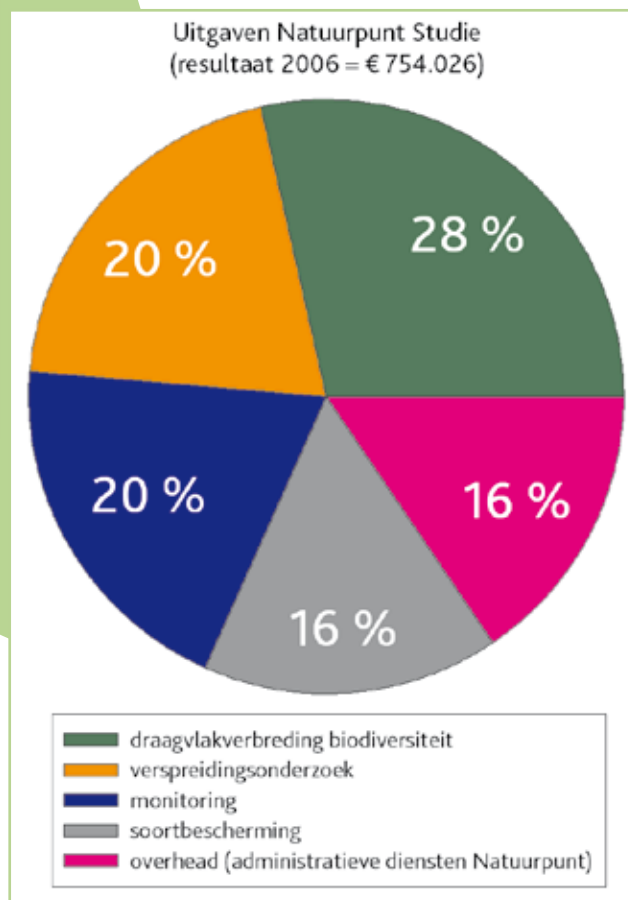
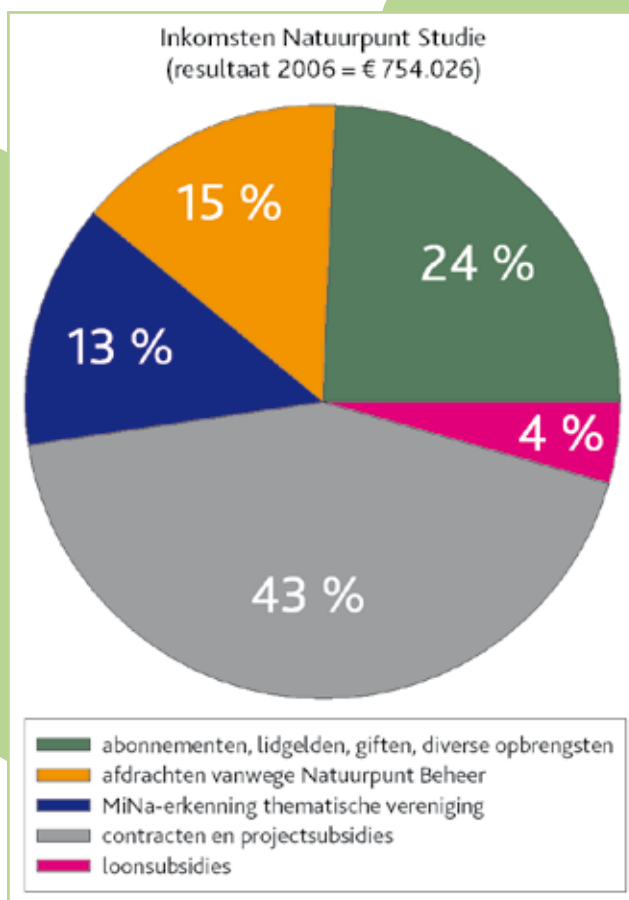
In opvolging van het vlinderproject bij de Jeugdbond voor Natuur en Milieu vanaf 1991, begon de Vlinderwerkgroep in 1994 als aparte vzw. Sinds 2007 is de Vlinderwerkgroep een werkgroep van Natuurpunt Studie die nauw samenwerkt met het INBO. De Vlinderwerkgroep streeft naar het behoud en de bescherming van de Vlaamse vlinderfauna door middel van inventarisatie, monitoring, ecologisch onderzoek, advies en educatie. Verspreidingsonderzoek vormt de basis van bescherming. Daarom stimuleert de Vlinderwerkgroep bij alle natuurliefhebbers het verzamelen van informatie over vlinders, o.a. via inventarisaties en monitoringroutes. In samenwerking met het INBO maakte de Vlinderwerkgroep in 1996 een Rode Lijst van de dagvlinders in Vlaanderen en in 1999 publiceerde ze het boek 'Dagvlinders in Vlaanderen: ecologie, verspreiding en behoud'. De Vlinderwerkgroep voert ook onderzoek uit naar de ecologie van bedreigde soorten en geeft advies over vlindervriendelijk beheer van natuurgebieden. Via vlinderwandelingen, studiedagen en cursussen wordt een breed publiek in contact gebracht met verschillende aspecten van vlinders.

Voor meer info: Wouter Vanreusel, Natuurpunt Studie, Coxiestraat 11, 2800 Mechelen,
015/29.72.13, vlinders@natuurpunt.be, www.vlinderwerkgroep.be

Financiën

Het volledige financieel verslag over 2006 met de resultatenrekening 2006, de balans op 31 december 2006 en de begroting 2007 is raadpleegbaar op de medewerkerswebsite van Natuurpunt (www.natuurpunt.be/medewerkers).

In 2006 was er 754.026 euro beschikbaar voor de werking van Natuurpunt Studie. De onderstaande diagrammen geven een beeld van de oorsprong van deze middelen en van de besteding ervan over de verschillende kerntaken van de vereniging.

Wat brengt 2007?

Niets is moeilijker dan in deze sector voorspellingen en planningen te maken, en dan bedoelen we niet alleen de onvoorspelbaarheid van het biologische.

Toch kunnen we een paar hoofdlijnen meegeven. Naast de lopende activiteiten zal er in 2007 speciale aandacht gaan naar volgende projecten :

DRAAGVLAKVERBREDING BIODIVERSITEIT

Een laagdrempelig project van inventarisatie en sensibilisatie rond tuinvlinders, met maandelijkse tellingen als aanloop naar een grote nationale campagne op 4-5 augustus.

Info : www.natuurpunt.be/tuinvlinders

Hyla is gestart met een gelijkaardige campagne van inventarisatie en sensibilisatie rond amfibieën in tuinvijvers onder de wat uitdagende slogan 'gewriemel zonder piemel'.

Info : www.hylawerkgroep.be/gewriemel

Publicatie van een dik themanummer over roofvogels als supplement bij Natuur.oriolus (gesponsord door Electrabel).

We verwachten ook veel van de vernieuwing van de website en hopen dat er voldoende aandacht zal zijn voor de ontwikkeling van interactieve databanken via het internet.

VERSPREIDINGSONDERZOEK EN MONITORING

In het kader van het recent verankerde partnership met het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek worden 2 inventarisatie/monitoringprojecten gestart met zo veel mogelijk vrijwilligers :

Algemene Broedvogels Vlaanderen (ABV) wordt een monitoringsysteem om de trends en jaarschommelingen van onze algemene broedvogels in cijfers te vatten.

Info : www.inbo.be/content/page.asp?pid=FAU_VO_ABV_Start

Er wordt een nieuwe terreininventaris gestart als voorbereiding op een nieuwe vlinderatlas, met gestandaardiseerde inventarisaties in kilometerhokken, speciale aandacht voor soorten op de Rode Lijst, intensieve monitoringroutes en het samenbrengen van losse waarnemingen.

Info : www.vlinderwerkgroep.be

Alle gewestelijke inventarisaties en tellingen zullen overzichtelijk samengevat en toegelicht worden via de portaalsite www.telme.be, waar telkens ook per project informatie te vinden zal zijn over de handleiding, de invoer van gegevens, resultaten en rapporten en een link naar relevante internetpagina's.

SOORTBESCHERMING

Bovenop een gebiedsgericht beleid, hebben verschillende bedreigde soorten nood aan een aanvullende soortgerichte bescherming. Soortbeschermingprojecten van o.a. hazelmuis, eikelmuis, vleermuizen, huiszwaluw en bruine vuurv�inder zullen daarom verder gezet worden. Met wat extra inspanning kunnen de paddenoverzetacties dit jaar 200.000 dieren halen!

Onvermijdelijk zal er in 2007 verder veel aandacht gegeven worden aan effecten van klimaatopwarming, die mogelijk een dominante factor zullen worden in het natuurbehoud en die veel van de andere inspanningen dreigen weg te branden.

